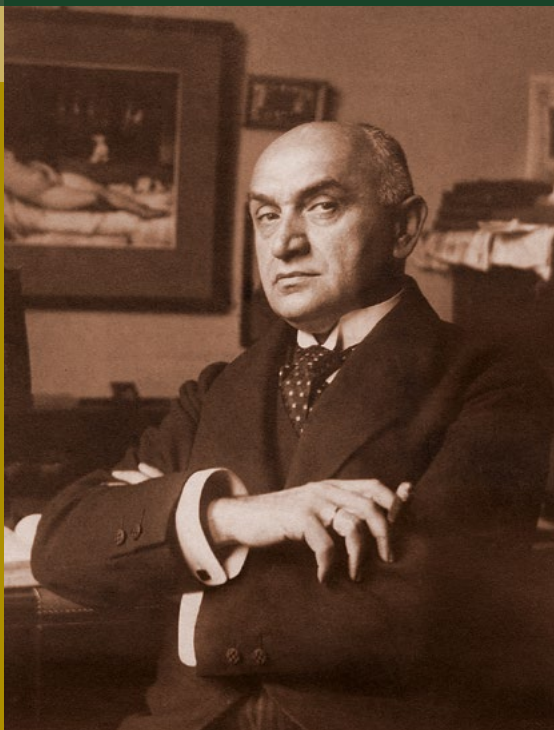

Deníky Václava Tilleho

I.

Lukáš Holeček (ed.)

EGO

PAMĚTI
DENÍKY
KORESPONDENCE

N LN

Masarykův ústav a Archiv AV ČR

EDIČNÍ RADA

Pavel Cibulka

Jan Hálek

Jan Kahuda

Helena Kokešová

Magdaléna Pokorná

Josef Tomeš

Richard Vašek

Luboš Velek (předseda)

Václav Žák

Deníky Václava Tilleho

I.

Lukáš Holeček (ed.)

mua MASARYKŮV ÚSTAV
A ARCHIV AV ČR, v.v.i.

STRATEGIE AV21

Špičkový výzkum ve veřejném zájmu

Publikace vznikla v rámci Strategie AV21: výzkumný program
„Paměť v digitálním věku“.

Recenzovali:

doc. Mgr. Libuše Heczková, Ph.D.

Mgr. Petra Ježková, Ph.D.

© Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i., 2023

Preface © Lukáš Holeček, 2023

Editor © Lukáš Holeček, 2023

Cover © Milada Hartlová, 2023

Všechna práva vyhrazena / All rights reserved

pdf ISBN ...

print ISBN 978-80-7422-910-7 (NLN, s. r. o.)

print ISBN 978-80-88304-95-1 (Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.)

DENÍKY VÁCLAVA TILLEHO / LUKÁŠ HOLEČEK

„Historické postavy nabývají tvrdých, neměnných tahů, stávají se součástíkou historie, která vtiskuje jim celkový charakter základní. Tradice zmocňuje se postavy a vytváří často figuru novou, od pravdy odchylnou, a minulá skutečnost i historický obraz rozchází se často podstatně.“¹

Václav Tille v roce 1906 snad ani netušil, jak trvalou platnost si jeho tvrzení uchová také ve vztahu k jeho dílu a osobnosti. Sám se již historickou postavou stal a slovníkové příručky jej nejčastěji charakterizují jako literárního historika, etnografa, znalce západoevropských literatur a srovnávacích literárních dějin, divadelního kritika, tvůrce pohádek publikovaných pod pseudonymem Václav Říha, autora biografie Boženy Němcové – a výčet jeho charakteristik by mohl pokračovat. Vždyť ještě za Tilleho života žáci i generační soupeřníci vykreslovali obrazy jeho „jiskřivé osobnosti“² s „den co den žitou podstatou diplomata, státníka, člověka salonu, jenž zabloudil mezi vědce a kritiky“.³ Ve světle úvodního citátu nás Tille staví před otázku, nakolik jsou takové charakteristiky v souladu s minulou pravdou a nakolik se jich už zmocnila tradice. Deníky Václava Tilleho poskytují odpověď nejen z hlediska poznání této osobnosti, ale otevírají před čtenářem minulou skutečnost jako stále živé a pestré obrazy, kterých se ještě nezmocnila tradice...

Jako životopisec Boženy Němcové vždy oceňoval umělecký i dokumentární význam spisovatelčiny korespondence, hájil před kritiky zveřejňování důvěrných pramenů osobní povahy jako důležitých dokumentů pro porozumění dílu i historickým souvislostem života jedinečného tvůrčího ducha. Studium korespondencí, deníků a dalších pramenů osobní povahy pro něj bylo prostředkem,

1 Ω [Tille, Václav]. Dopisy mrtvých. *Národní listy* 46, 1906, č. 338, 8. 12., s. 13.

2 Šalda, F. X. V. Tille. *Kmen* 1, 1917–1918, č. 2, 22. 2. 1917, s. 9. Těž in: Šalda, F. X. *Kritické projevy 10, 1917–1918*. Praha: Melantrich, 1957, s. 99.

3 Eisner, Pavel. Václav Tille. *Pestrý týden* 12, 1937, č. 30, 24. 7., s. 5.

jak částečně přklenout minulost, poznat a proniknout umělcův vnitřní život, z něhož rostlo dílo: „A tak umělci vždy budou pálení své listy a budoucnost bude vyhrabávati z popelu jejich zbytky.“⁴

Téměř o sto let později můžeme Tilleho vztah k důvěrným písemnostem přijmout s jistým ulehčením, protože zveřejňování takových dokumentů bývá provázeno pocitem „vždy poněkud teskným“, jak to sám vystihl. I jeho deníky k takovým osobním pramenům patří a autor si je nepochybně psal pouze pro vlastní potřebu. Tille se v denících velmi málo zabýval svými nejnějnějšími pocity a náladami, intimní sféru života do deníků nevkládá. Deníky mu sloužily jako pracovní pomůcka, místo pro reflexi, glosování a komentování společenského dění. Jejich obsah tvoří především záznamy setkání, pracovních cest, dění v institucích, v nichž byl členem včetně různých neověřených zpráv, dojmů, historek. Deníkové záznamy jsou psány zcela bez příkras, bez společenské kurtoazie a poetických obrátů. Přestože Tilleho strohé glosy působí až fejtonisticky svěže, leckde prosvítají i méně sympatické rysy těchto výsostně privátních zápisků, jako malichernost, nepřátelské zaujetí či nekorektnost. K pisateli je tak třeba přistupovat s jistou mírou shovívavosti a patřičné rezervovanosti k soudům, které si sám pro sebe, v jisté konkrétní náladě a situaci, zaznamenal o jiných.

První dochované deníkové záznamy Václava Tilleho jsou z roku 1900 a až do roku 1926 jsou spíše torzovité. V jeho rodině se zřejmě vedla i jakási rodinná kronika, z níž se zachovalo pouze několik na stroji přepsaných listů se zápisy datovanými nejpozději do roku 1894. Jako svébytný deníkový celek se v Tilleho pozůstalosti vyprofiloval až korpus deníků zachycujících posledních deset let jeho života, tedy období mezi lety 1927 až 1937. Tyto rukopisy, tvořící základ naší dvousvazkové edice, poskytují neobyčejně zajímavý vhled do zákulisí české společnosti v první polovině 20. století a zcela novým způsobem nasvěcují také Tilleho celoživotní dílo a obraz jeho osobnosti.

Cizinec mezi námi, Evropan mezi Paříží a Moskvou⁵

Václav Tille⁶ se narodil 16. února 1867 v Táboře jako prvorozený syn profesora filozofie na tábořském gymnáziu Antonína Tilleho (1835–1896) a Marie Tillové, roz. Eisensteinové (1847–1917), dcery nadlesního z Vesce u Soběslavi. Tilleho

4 Ω [Tille, Václav]. Dopisy mrtvých. *Národní listy* 46, 1906, č. 338, 8. 12., s. 13.

5 Sommer, Václav. Žákům zemřel profesor. *Listy pro umění a kritiku* 5, 1937, č. 13–15, 23. 9., s. 324.

6 Další životopisné údaje viz Blümllová, Dagmar. Formování osobnosti Václava Tilleho – podněty a inspirace. *Acta Universitatis Carolinae. Historia UC Pragensis* 30, 1990, Fasc. 2, s. 59–79; ik [Kraitlová, Irena]. Václav Tille [heslo]. In: Merhaut, Luboš a kol. *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce. 4/I S–T*. Praha: Academia, 2008, s. 920–927; Blümllová, Dagmar. *Evropan Václav Tille*. České Budějovice: Společnost pro kulturní dějiny, 2010, zde odkazy na další literaturu.

otec byl již od mládí výraznou postavou českého intelektuálního prostředí.⁷ V době vysokoškolských studií byl jeho spolubydlicím v pražském podnájmu Vítězslav Hálek, který jej uvedl do vlasteneckých literárních kruhů, kde se Antonín Tille seznámil s Janem Nerudou, Josefem Václavem Fričem či Václavem Čeňkem Bendlem. Prostřednictvím Bendla byl Antonín Tille v roce 1856 uveden k Boženě Němcové. Tilleho rodina pak vstoupila do života Boženy Němcové nečekaně ještě z jiné strany: sestra Antonína Tilleho Karolina (1839–1918) se v Březnici provdala za lékaře Hanuše Jurenku (1831–1882), poslední nenaplněnou lásku české spisovatelky. Karolina o dřívějším poměru svého manžela k autorce *Babičky* údajně neměla tušení až do roku 1882, kdy po smrti Jurenky nalezla dopisy Němcové.

K životu rodiny středoškolského profesora patřilo časté stěhování, po krátkém intermezzu v Třeboni se Antonín Tille s rodinou přestěhoval do Litomyšle, kde od roku 1873 jako ředitel vedl gymnázium. K jeho profesorským kolegům a přátelům zde patřili Alois Šmilovský, Alois Jirásek, později také Josef Novák, manžel spisovatelky Terézy Novákové. Posledním působištěm Tilleho otce byla Praha, kde od roku 1882 zastával pozici zemského školního inspektora.

Intelektuální rodinné prostředí mělo pro zájmy a rozhled budoucího univerzitního profesora Václava Tilleho určující roli. Středoškolská studia zahájil na litomyšlském gymnáziu a v roce 1885 je dokončil složením maturity na c. k. prvním českém reálném a vyšším gymnáziu v Praze. K jeho spolužákům na gymnáziu patřil třeba pozdější přednosta prezidentské kanceláře Přemysl Šámal nebo předseda Svazu záložen Eduard Krützner. Tille se poté zapsal ke studiu na filozofické fakultě v Praze (slovanská a románská filologie), navštěvoval přednášky Otakara Hostinského, Josefa Durdíka, Jaroslava Golla, největší vliv na něj však měl Tomáš G. Masaryk a jazykovědec Jan Gebauer (přítel jeho otce). Doktorem filozofie se Václav Tille stal v roce 1889, kdy obhájil závěrečnou práci *Herberta Spencera data sociologie*, kterou posuzovali Josef Durdík a Tomáš G. Masaryk.

V roce 1889 nastoupil do c. k. veřejné a univerzitní knihovny v Klementinu a profesi knihovníka vykonával až do roku 1911.⁸ Knihovnické povolání pro něj bylo nejen nezbytnou materiální základnou pro další vědeckou činnost, knihovnický obor v něm získal pilného pracovníka, který promýšlel moderní

7 Více k osobnosti Antonína Tilleho viz Vostřebalová, Věra. Antonín Tille, životopisný román [rukopis]. Literární archiv Památníku národního písemnictví (dále jen LA PNP), fond Václav Tille, rukopisy cizí, inv. č. 546; Krejčová, Helena. *Antonín Jaroslav Tille: (1835–1896): písemná pozůstalost*. Praha: LA PNP, 1981; Blümllová, Dagmar. Antonín Tille. *Zlatý máj* 32, 1988, č. 9, s. 546–551.

8 K Tilleho knihovnickému působení viz Jareš, Stanislav. Knihovnické dílo Václava Tille. In: *Ročenka Státní knihovny ČSSR v Praze 1966*. Praha: SPN, 1966, s. 154–173; Jareš, Stanislav. Václav Tille, veřejná a univerzitní knihovna v Praze a české knihovnictví v letech 1890–1918. In: *Knihovna. Vědecko-teoretický sborník*. Praha: SPN, 1967, s. 314–356; Ježek, Jiří. Tilleana. *Ročenka Univerzitní knihovny v Praze 1957*. Praha: SPN, 1958, s. 48–63.

katalogizaci, metodiku uspořádání fondů i vybavení knihoven. Díky svým schopnostem stoupal v kariérním žebříčku a rozvíjel své znalosti na stipendijních cestách a stážích v knihovnách po celé Evropě. V roce 1899 např. podnikl studijní cestu po knihovnách v Německu, Belgii a Holandsku. K jeho kolegům v univerzitní knihovně patřili Zdeněk V. Tobolka, Jan Emler, Jaromír Borecký, později Otokar Fischer, Otokar Theer a mnoho dalších, s nimiž udržoval přátelské či kolegiální vazby i v dalších letech. Knihovnické povolání Tille opustil oficiálně v roce 1911, nicméně intenzivní zájem o knihovnickou problematiku lze stopovat ve většině jeho aktivit rozvíjených v meziválečné době také na poli mezinárodních vědeckých institucí. S knihovnictvím souvisí také jeho první návštěva Spojených států v roce 1925. Díky příspěvku americké nadace Carnegie Endowment for International Peace podnikl studijní cestu po významných amerických knihovnách, kde se seznamoval s jejich vybavením a fungováním. Jistým završením jeho knihovnické kariéry bylo předsedání mezinárodnímu sjezdu knihovníků, který se v roce 1926 konal v Praze.

Profesní dráha knihovníka nebyla pro Václava Tilleho překážkou v prohlubování vědeckých aktivit a publikování odborných studií o lidové slovesnosti nebo literárněvědných otázkách. Jako soukromý docent srovnávacích dějin literatury se habilitoval vědeckým spisem *Filosofie literatury u Taina a předchůdců* (1902), mimořádným profesorem se stal v roce 1908. Na návrh svého mentora Jiřího Polívky začal zastupovat přednášky z dějin moderních literatur za dlouhodobě nemocného Emila Frídu, tedy Jaroslava Vrchlického. Řádným profesorem byl Tille jmenován až v roce 1911, po smrti Vrchlického (1912) převzal vedení semináře dějin moderních literatur, vedle toho přednášel o dějinách francouzské literatury. S Karlovou univerzitou pak spojil zbytek svého profesního života, v letech 1921–1922 byl děkanem filozofické fakulty. V této funkci se zasloužil o jmenování Edvarda Beneše řádným profesorem sociologie a také o jmenování Tomáše G. Masaryka čestným profesorem.⁹ Do dějin vstoupil zejména Tilleho seminář pro srovnávací literaturu a roku 1929 založený seminář pro srovnávací studium dramatické literatury, kterým položil základy studijního oboru divadelní vědy.¹⁰

9 Tille si záklusní jednání o udělení profesorských titulů Benešovi a Masarykovi zaznamenal v deníkových zápiscích z 19. května a 23. června roku 1922. Viz LA PNP, fond Václav Tille, rukopisy vlastní, zápisníky, inv. č. 526, zápisníky z deníků a rodinné kroniky z let 1897–1929.

10 Jeho vztah k divadlu a divadelní vědě viz Sommer, Václav. Divadelní odkaz profesora Tille. *Listy pro umění a kritiku* 5, 1937, č. 13–15, 23. 9., s. 355–356; Kvapil, Josef M. Zakladatel české divadelní vědy. *Divadelní noviny* 10, 1966–1967, č. 13, 8. 2. 1967, s. 1 a 3; Träger, Josef. Václav Tille, náš první divadelní vědec. *Plamen* 9, 1967, č. 8, srpen, s. 59–61; Knopp, František. Václav Tille a divadlo. In: Tille, Václav. *Kouzelná moc divadla*. Praha: Divadelní ústav, 2007, s. 383–416; Štěpánková, Petra. Kouzelná moc divadla versus Chléb a hry: Tilleho živý divadelněkritický odkaz. *Divadelní revue* 19, 2008, č. 3, září, s. 63–67.

Čtyřicet let píší do novin – a nejsem žurnalistou¹¹

Vedle studií o lidové slovesnosti a pohádkách,¹² literárněvědných¹³ nebo historických prací se Tille od devadesátých let 19. století podílel na veřejném životě jako kulturní publicista, divadelní a literární kritik a autor fejetonů. Ve fejetonu *Žurnalista* napsal, že toto povolání bylo v době vysokoškolských studií jeho velkým snem, ale na radu svého učitele Jana Gebauera, který jej varoval před bídným stavem českého novináře, zvolil jinou životní cestu. Přesto novinářské prostředí a žurnalistickou práci nikdy zcela neopustil, jak o tom svědčí i záznamy v jeho denících.

Před válkou publikoval divadelní kritiky nejčastěji v *Přehledu* a *Dni*, po roce 1910 začal spolupracovat s *Národními listy*. V mladočeském deníku se články podepsané jeho šifrou Ω objevovaly sporadicky už od roku 1890, nicméně členem redakce se stal až po roce 1910, kdy převzal po Jozefu Kuffnerovi divadelní referát. Právě tady se poprvé dostal do úzkého kontaktu se světem politiky, seznámil se s Karlem Kramářem, který spolu s Aloisem Rašínem koupil noviny od rodiny zakladatele Julia Grégra. V roce 1912 spolu s kolegou z knihovny Otakarem Theerem navštívil manžele Kramářovy ve vile Barbo na Krymu, o rok později na Krym zamířil i se svou manželkou Julií.

Odchod z redakce *Národních listů* se odehrál za okolností, jež jeho vztah k politice výrazně poznamenaly. Ředitelství Národního divadla zaslalo 15. prosince 1914 do redakce novin stížnost, že je zaujatý vůči české produkci, strání německému dramatu a vůbec se ve svých referátech projevuje „nenárodně“.¹⁴ Dopis podepsal předseda Společnosti Národního divadla Gustav Schmoranz, dvorní rada Jaroslav Hlava a tehdejší šéf činohry Jaroslav Kvapil. Tille se proti osočení bránil, nicméně bylo mu zřejmé, že střet politických a uměleckých zájmů nemá v dané situaci řešení, a proto *Národní listy* opustil. Jeho nástupcem se stal Otokar Fischer. Klíčovým faktem bylo i úzké propojení mladočeské strany s tehdejší Společností Národního divadla, což ukazovalo na celkovou nespokojenost s Tilleho divadelními recenzemi. Podle manželky Julie údajně doufal, že se jej ve sporu zastane Karel Kramář, to se však nestalo. Iniciátorem dopisu měl

11 Tille, Václav. *Žurnalista*. *Venkov* 22, 1927, č. 276, 22. 11., s. 1.

12 K folkloristickým pracím viz Horák, Jiří. Sedmdesáté narozeniny prof. Václava Tilla. *Časopis pro moderní filologii* 23, 1937, č. 7, duben, s. 294–298; Wollmann, Frank. Václav Tille. *Slavia* 16, 1938–1939, s. 444–447; Horálek, Karel. Václav Tille a úkoly naší folkloristiky. *Radostná země* 7, 1957, č. 3, s. 67–70; Kraitlová, Irena. Václav Tille a jeho směřování k moderní pohádce. *Česká literatura* 38, 1990, č. 5, s. 438–445; Blümllová, Dagmar. Václav Tille a počátky české folkloristiky. *Jihočeský sborník historický* 60–61, 1991–1992, s. 60–69.

13 Viz Wellek, René. Václav Tille jako literární teoretik. *Listy pro umění a kritiku* 5, 1937, č. 13–15, 23. 9., s. 324–328; Ježek, Jiří. Od Roncesvalles k Soumagneovi. *Listy pro umění a kritiku* 5, 1937, č. 13–15, 23. 9., s. 328–333; Fischer, Otokar. *Václav Tille*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1938; Lormanová, Jarmila. Václav Tille (1867–1937). *Časopis pro moderní filologii* 70, 1988, příl. *Philologica Pragensia* 31, č. 2, s. 1–18.

14 K tomu viz Tillem uspořádaný konvolut dokumentů v LA PNP, fond Václav Tille, doklady, osobní, inv. č. 307/39, „Jak jsem odešel z Národních“.

být generální tajemník mladočeské strany František Sís, lze tedy předpokládat, že se útok na Tilleho divadelní referát uskutečnil s Kramářovým tichým souhlasem. Celý spor by byl marginální záležitostí, kdyby neodkrýval trvalou podstatu Tilleho kriticismu – snahu o nezaujaté kritické hodnocení, které staví na první místo umělecká kritéria a světová měřítká, demaskující šovinistickou omezenost a uměleckou průměrnost.

Završením rozchodu s Kramářem i politikou mladočeské strany se staly události okolo Kramářova zatčení v roce 1915. Tehdy mezi nimi ještě nebyly definitivně zpřetrhány přátelské vazby, s Naděždou Kramářovou byli manželé Tillovi v osudných dnech v písemném kontaktu. Když byl Václav Tille v roce 1916 předvolán jako svědek do Vídně v Kramářově procesu, obžalovanému údajně nepodal ruku, protože to v soudní síni nepovažoval za vhodné. To mezi nimi způsobilo definitivní rozchod.¹⁵ Snad od té doby se datuje jeho averze vůči typu politiky zosobněné národnědemokratickou stranou, jak se to později odráží i v jeho denících z dvacátých a třicátých let.

Ve dvacátých letech se Tilleho publicistika přesunula především do deníku agrární strany *Venkov* a německojazyčných novin *Prager Presse*. Nabídku psát do *Venkova* přijal od šéfredaktora Karla Jonáše v roce 1920. Publikoval tu fejetony na nejrůznější témata včetně filmu až do konce roku 1929, kdy se z důvodů pracovního vyčerpání i rozladění z neustálých politických třenic rozhodl z novin odejít. Mezi oběma deníky zastupujícími protichůdné politické proudy dokázal více či méně úspěšně balancovat téměř deset let. Členem redakce *Prager Presse* byl od založení deníku v roce 1921, kdy se na výzvu šéfredaktora Arneho Laurina¹⁶ ujal divadelního referátu. Recenze divadelních představení zde publikoval až do své smrti v roce 1937. Často psal také do *Rozprav Aventina*, *Literárních novin* a desítek dalších periodik.

Soukromí, rodina, přátelství a volný čas

Václav Tille měl šest mladších sourozenců; kromě Pavla (1872–1873) se všichni dožili dospělosti a zapojili se do veřejného života: Cyril (1868), Metoděj (1870), Antonín (1874), Marie (1876), Josef (1879). Nejčastěji se setkával s Cyrilem, s nímž několikrát pobýval v Krkonoších či Paříži. Nejvíce rozporuplný vztah, jak je to patrné třeba z deníkového zápisu z 15. září 1929, choval k Dynčovi, tedy Antonínovi, který měl ze všech sourozenců patrně nejvlivnější postavení – byl náměstkem vrchního ředitele Živnobanky Jaroslava Preisse. Z deníku je zřejmé, že vztah mezi Dynčou a ostatními sourozenci byl chladnější, snad to mohlo být tím, že se jako velmi zámožný člověk pohyboval v jiných společenských vrstvách.¹⁷

15 K tomu srov. Červinka, Vincenc. *Moje rakouské žaláře: vzpomínková kronika z let 1914–17*. Praha: J. Otto, 1928, s. 132.

16 Topor, Michal – Řehák, Daniel. *Arne Laurin (1889–1945)*. Praha: Institut pro studium literatury, 2019.

17 Antonín Tille si v roce 1923 nechal dle návrhu architekta Kamila Hilberta vystavět luxusní vilu v ulici Pod Kaštany v Bubenči.

S manželkou Julií Auředníčkovou¹⁸ se Tille seznámil v roce 1894 v Napajedlech, kam se s tehdejšími řediteli Národního divadla Františkem Adolfem Šubertem přijel podívat na národopisnou výstavu. Svatba se konala 4. srpna 1897 v kostele sv. Vojtěcha v Praze,¹⁹ za svědky jim byli knihovnický dvorní rada Richard Kukula a Otto Eisenstein (patrně Tilleho strýc). Manželé bydleli ve Vojtěšské čtvrti v Praze, a pokud se stěhovali, vždy jen o ulici dál, nejprve bydleli v Křemencově ulici čp. 3, v květnu roku 1900 se přestěhovali do bytu v Myslíkově ulici čp. 9 (tento byt se v listopadu 1905 svérázně zapsal do dějin),²⁰ a od konce roku 1905 až po zbytek společného života bydleli v budově Hlaholu ve Vojtěšské ulici čp. 5.

Manželství zůstalo bezdětné a přes rozdílnost povah obou manželů nebyl vztah poznamenán žádnými dramatickými událostmi. Své manželce v denících nevěnoval příliš prostoru, což odpovídá celkovému charakteru i tematickému zaměření zápisů; i tak lze postřehnout, že manželé měli často odlišný program. Julie byla ženou v domácnosti poskytující svému muži nezbytné zázemí, síť jejich kontaktů proto tvořily hlavně manželky a dcery obdobně zaneprázdněných mužů.²¹ Tille často pobýval na cestách doma i v zahraničí, večery trávil na divadelních premiérách, recepcích, schůzích nebo v přátelských hovorech po pražských vinárnách. Manželka jej ve společnosti doprovázela málokdy. Výjimkou byly prázdninové pobyty v lázních nebo na horách. Julie přitom s nelibostí pozorovala, jak na sebe její manžel bral další a další závazky, vycházel vstříc redaktorům a nakladatelům; po letech ve vzpomínkovém textu s hořkostí napsala: „Snažila jsem se mu ulehčit tím, že obětovala jsem život veřejný po jeho boku a vzala si za povinnost vytvořit, pokud to bylo možno, soukromí a kulturní prostředí

18 Julie Auředníčková se narodila 8. června 1872 do rodiny Františka Auředníčka, podsedníka v Napajedlech, a Anny Auředníkové. Moravský zemský archiv v Brně, fond Sbírka matrik, Napajedla, narození 1843–1874, sign. (číslo knihy) 4431, sv. VII, s. 584 [online]. [cit. 22. 10. 2021]. Dostupné z: <https://www.mza.cz>.

19 Archiv hlavního města Prahy, fond Sbírka matrik, katolické, vnitřní obvody, Praha II – Nové Město, kostel sv. Vojtěcha, sign. VO O14, 1895–1905, s. 63 [online]. [cit. 22. 10. 2021]. Dostupné z: <http://katalog.ahmp.cz>.

20 Z bytu manželů Tillových promluvil 1. listopadu 1905 při jedné z demonstrací za všeobecné hlasovací právo sociálnědemokratický předák Bohumír Šmeral. Tille si do deníku 2. listopadu 1905 poznamenal: „Včera, když jsem byl v divadle, byla před naším domem demonstrace. Šmeral do našeho bytu. Julie ležela churava v posteli, Šmeral si postavil lampu na okno a mluvil z okna k lidu divokou řeč. Šel jsem dnes do redakce, řekl mi, že Julie svolila a že jen uklidňoval lid.“ Viz Masarykův ústav a Archiv AV ČR (dále jen MÚA AV ČR), fond Antonín Robek, Deníky V. Tilleho, 1900–1906. O události také referovaly *Národní listy*, které k průběhu demonstrace uvedly: „Potom z okna soukromého bytu promluvil k nepřehlednému zástupu soudruh dr. Šmeral, který sdělil nejnovější zprávy z Ruska, velebil úspěchy revoluce tamní. Když skončil, byl dán povel k rozchodu [...]“ [Nepodepsáno]. Demonstrace sociálních demokratů v ulicích pražských. *Národní listy* 45, 1905, č. 302, 2. 11., s. 3.

21 Dochoval se ojedinělý doklad manželské spolupráce, byť spíše mystifikačního rázu – Julie Tillová byla totiž uvedena jako autorka překladu románu *Masako* (1925, č. 1927) japonské spisovatelky Kikou Yamaty, román ve skutečnosti přeložil z francouzštiny sám Tille.

doma. Mnoho jsem ztratila, připravila se o veliké bohatství dojmů z cest, společných zájmů, na kterých vysvítá splynutí duší a obohatí život.“²²

O Tilleho milostném poměru k téměř o tři desítky let mladší Věře Vostřebalové²³ dnes nelze říci nic více, než co je uchováno v téměř osmi stovkách dopisů adresovaných této „drahé dívce“, „děvčátku“, jak ji Tille v dopisech často oslovoval.²⁴ Je zřejmé, že se jednalo o diskrétní vztah naplňující více než deset let jejich vzájemný život a oba zjevně nestáli o jeho prozrazení. V denících je přítomnost Věry Vostřebalové téměř nepostřehnutelná, o její existenci svědčí jen několik výskytných přezdívky Veris, jak její jméno Tille diskrétně zašifroval. V posledním deníku z roku 1937 je pak Vostřebalová označována iniciálami VV, vedle manželky Julie byla nejbližší osobou v posledních dnech jeho života. Pro Vostřebalovou se péče o památku Václava Tilleho stala celoživotním posláním, zpracovala rodokmen, napsala obsáhlou historickou monografii o Antonínu Tillem, v letech 1957 a 1967 se podílela na tillovských jubilejních výstavách.

Témata deníkových zápisků nečerpala jen z pracovního či společenského prostředí; prosvítají z nich také Tilleho záliby a prožívání volného času. O jeho oblíbené jezevčíků (daklů, jak je archaicky označoval) už bylo napsáno mnoho,²⁵ také fotografií se psy i kočkami v náručí se dochovalo dost. Ostatně, fotografování patřilo taktéž k Tilleho zájmům, stovky fotografií z cest mají dodnes značnou dokumentární hodnotu. O jejich kvalitě svědčí i občasné publikování v časopisech; pořídil například jednu z posledních fotografií F. X. Šaldy.²⁶ Fotografie pořizoval na nespočetných tuzemských i zahraničních cestách. Byl zkušeným turistou, podnikal dlouhé pěší výlety v okolí Prahy, ať už sám, s manželkou či se svými studenty, často navštěvoval slovinské a rakouské Alpy (Vysoké Taury,

22 LA PNP, fond Václav Tille, rukopisy cizí, inv. č. 7, Tillová Julie: „Ráda bych napsala několik vzpomínek...“, s. 30.

23 Věra Vostřebalová se narodila 21. listopadu 1896 v Boskovicích do rodiny Karla Vostřebala, lékárníka v Karlíně. 18. ledna 1919 se v Praze-Karlíně provdala za Vratislava Tahala, úředníka dělnické úrazové pojišťovny, manželství bylo rozloučeno v roce 1923. Do své smrti v roce 1970 se znovu neprovdala. Používala pseudonym Jan Vorel, pod kterým jako editorka sestavila výbor z Tilleho textů *Barevné stíny* (1947). Více o rodině Vostřebalových viz Vondráček, Vladimír. *Lékař vzpomíná (1895–1920)*. Praha: Avicenum, 1972, s. 140; Šrůtová, Magdaléna. *Věra Vostřebalová: (1896–1970): soupis osobního fondu*. Praha: Památník národního písemnictví, 2002; Pachmanová, Martina – Frank Barnová, Michala. *Vlasta Vostřebalová Fischerová (1898–1963): mezi sociálním uměním a magickým realismem*. Řevnice: Arbor Vitae – Brno: Moravská galerie – Praha: Galerie hlavního města Prahy, 2013; Barnová, Michala Frank. In Wort und Bild: Otokar Fischer und Vlasta Vostřebalová. In: *Otokar Fischer, (1883–1938): ein Prager Intellektueller zwischen Dichtung und Wissenschaft*. Hrsg. von Václav Petrbok, Alice Stašková und Štěpán Zbytovský. Wien – Köln – Weimar: Böhlau Verlag, [2020], s. 97–118.

24 LA PNP, fond Václav Tille, korespondence odeslaná, Vostřebalové Věře.

25 Viz B [Bass, Eduard]. Tille neznámý. *Lidové noviny* 45, 1937, č. 320, 27. 6., s. 7; Lormanová, Jarmila. *Hovory s Václavem Tillem*. Praha: ELK, 1948, s. 44–45.

26 Fotografie z návštěvy F. X. Šaldy s nakladatelem Bohumilem Jandou z 28. srpna 1936 byla publikována v měsíčníku Evropského literárního klubu *ELK* 2, 1937, č. 5, s. 1.

Salcbursko),²⁷ tradiční základnou se mu stalo hlavně alpské lázeňské městečko Bad Gastein. V různých ročních obdobích zajížděl do Krkonoš, s manželkou Julií či bratrem Cyrilem se nejčastěji ubytoval v hotelu Buchberger ve Svatém Petru, v Krkonoších lyžoval nebo podnikal pěší túry v okolí Špindlerova Mlýna. V pozdějším věku s manželkou trávil letní dny v lázních (Gräfenberk v Jeseníkách, Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Trenčianske Teplice atp.). Julie k tomu později poznamenala, že její manžel často odjížděl na dovolenou s psacím strojem, jímž měl rušit lázeňskou pohodu ostatních hostů: „Prázdniny neznamenaly nikdy volný čas. Psací stroj byl nezbytný na cestách i v lázních. V Karlových Varech přes všechny stížnosti hotelových hostů klapal psací stroj, jednou dělal tam překlad belgického básníka Soumagne (Příští Mesiáš), podruhé psal Moskvu v listopadu. V Gräfenberku dodělal dějiny Národního divadla [...]“²⁸

Václav Tille v letech 1927–1931

Deníky Václava Tilleho jsou mimořádným zdrojem pochopení československé kultury meziválečného období. Unikátnost deníkových záznamů vyplývá z neobyčejně širokého spektra jeho zájmů a osobních kontaktů a známostí. Václav Tille v sobě koncentroval zdravou víru v republikanismus spolu s nadšením pro ideály moderního (avantgardního) umění, což se v dané době dostávalo do nejrůznějších rozporů odhalujících podstatu intelektuálního světa první republiky. Sám Tille nikdy k žádné „straně“ nepatřil a v denících se nebál zaznamenat si polemiky, pletichaření, závisti, malosti a nedorozumění postav známých a uznávaných – téměř vždy se jedná spíše o pracovní a veřejné aktivity. Pro mnohé z těchto figur neměl příliš pochopení, například pro Karla Čapka a celý členský kruh pražského PEN klubu nebo pro většinu ženských osobností veřejného života, třeba Milenu Jesenskou, Annu Marii Tilschovou nebo Alici Masarykovou. Specifickým typem narážek jsou Tilleho komentáře ke svým židovským kolegům a přátelům a celkově problematický vztah k židovství, které nevnímal v náboženské či rasové dimenzi (o antisemitismu mluvil jako o „idiotství“), ale spíše jako negativní společenský a vlivový element.²⁹ Zdroje a příčiny těchto averzí a nesnášenlivostí lze zpětně už jen obtížně rekonstruovat, jejich živoucí souvislost je minulostí – jediný kontext pro porozumění poskytují pouze zachované písemné prameny. Při hodnocení těchto nekorektních až zlých komentářů bychom mohli snadno upadnout do dohadů a zjednodušujících soudů. Je proto nezbytné mít

27 V roce 1934 byl Václav Tille jmenován čestným členem Klubu československých alpistů. K tomu viz [Nepodepsáno]. PhDr. Václav Tille... *Věstník Klubu alpistů československých v Praze* 1, 1934, č. 5, září–říjen, s. 42.

28 LA PNP, fond Václav Tille, rukopisy cizí, inv. č. 7, Tillová Julie: „Ráda bych napsala několik vzpomínek...“, s. 29.

29 K tomu srov. zápis z Tilleho deníku z 9. září 1932: „Antisemitismus je idiotství, ale z toho neplyne, že by Árijec neměl právo říci židovskému klackovi, že vyrábí mizerné věci proto, že ač žid, se tlačí tam, kde může vyhrát jen drzostí, pokud si to jiní dají líbit.“

stále na paměti, že se v případě těchto deníků jedná o ryze soukromý dokument, který nebyl určen k zveřejnění. Deníky z dnešního hlediska obsahují mnohé nekorektní skicy charakterů, postojů a chování, ve svém úhrnu však s lehkou ironií moduluji charakteristické dobové postoje, určitou otažitost a přátelské předsudky.

Václav Tille se s přirozeností pohyboval napříč celým kulturně-politickým spektrem, v denících tak defiluje reprezentativní přehlídka osobností veřejného života první republiky. Síť jeho osobnostních vazeb byla neobyčejně široká, patřili do ní umělci, spisovatelé, politici či novináři. Tmelem tohoto intelektuálního společenství byli zejména studenti, z nichž se často stávali i spolupracovníci: Josef Brambora, Jiří Ježek, Vojtěch Jirátko, Lubomír Linhart, Jarmila Lormanová, Franta Kocourek, Josef Kopal, Iréna Malínská, Jan Mukařovský, Miloslav Novotný, Antonín Matěj Piša, Anna Pospíšilová, Libuše Sobotková, Václav Sommer, Zdeněk Šmíd, Frank Tetauer, Josef Tráger, Jan Vilíkovský, Jan Wenig, Jiří Weil, René Wellek a mnoho dalších. Najdeme mezi nimi pozdější dramatiky, literární vědce, kritiky i překladatele. Většina z nich zanechala vzpomínky na svého profesora publikované v rozličných periodikách.

K umělcům koncentrujícím se okolo Tilleho patřila malířka Milada Marešová,³⁰ s níž se seznámil v roce 1924 v Paříži. Její obrazy ho okouzly a s pomocí svých kontaktů malířce v dalších letech pomáhal prorazit na domácí umělecké scéně, i díky němu začala spolupracovat jako ilustrátorka s deníkem *Prager Presse*. Marešová byla hlavní ilustrátorkou jeho pohádkových knih, které podepisoval pseudonymem Václav Říha.³¹ Deník zaznamenal též častá setkání se sochařem Otakarem Španielem, který začal v roce 1928 pracovat na Tilleho bronzové bustě. Při dlouhých sezeních v ateliéru se probírala různá témata, sochař se nejčastěji vracel ke svým vzpomínkám na Milana Rastislava Štefánika, jehož stejně jako Tille osobně poznal krátce před válkou v Paříži, když se Štefánik vrátil z Jižní Ameriky.³² V divadelním prostředí měl Tille blízko k Osvobozenému divadlu, zejména k Jiřímu Voskovci a Janu Werichovi, četné kontakty měl i v Národním divadle či ve Vinohradském divadle, kam nejčastěji docházel na premiéry.

Ohniskem Tilleho veřejných aktivit bylo umění (literatura, divadlo, film), kolem kterého se odvíjela hlavní náplň jeho pracovního i volného času. Jako znalec ruské divadelní i filmové avantgardy se často stýkal s levicově i komunisticky

30 Viz Marešová, Milada. Vzpomínka. *Listy pro umění a kritiku* 5, 1937, č. 13–15, 23. 9., s. 337–339. K Miladě Marešové viz Pachmanová, Martina. *Milada Marešová: malířka nové věcnosti*. Brno: Moravská galerie – Praha: Argo, 2008.

31 V interview ke své sedmdesátce se Tille zmínil o původu pseudonymu Václav Říha: „Jak vznikl ten pseudonym? Bylo to asi r. 1897, napsal jsem Herbenovi do „Besed Času“ fantazii „Podzimní noc“, s dějem na hradě Zvíkově. Nedal jsem k rukopisu žádný pseudonym a Herben to podepsal „Říha.““ Viz Kocourek, Franta. V. Tille sedmdesátníkem. *Groš* 2, 1937, č. 8, 22. 2., s. 3.

32 Viz Španiel, Otakar. Vzpomínka na Štefánika. *Lidové noviny* 37, 1929, č. 226, 4. 5., s. 1–2. Václav Tille Štefánika vyfotografoval v roce 1912 v jeho pařížském bytě, fotografie byla publikována v *Literárních novinách* 9, 1936–1937, č. 9, 16. 1. 1937, s. 1.

smýšlejícími umělci a teoretiky. Pro ty byl sice respektovanou osobností, udržoval si však kritický odstup od jakýchkoli politických organizací, kriticky hleděl na české komunisty i ty umělce, kteří svůj komunismus stavěli na odiv jako propagační značku svých děl. Z deníků je patrný jeho soustavný zájem o film, jako jeden z prvních filmových teoretiků u nás si všímal formálních postupů, hereckých typů, konstrukce děje, scénáře.³³ V deníkových záznamech jsou velmi vypovídající i jeho čtenářské reflexe knih; od poloviny třicátých let začal spolupracovat s nově založeným Evropským literárním klubem, pro který jako lektor doporučoval novinky ze světové literatury.

Dvacátá a třicátá léta byla v životě Václava Tilleho vyplněna zejména intenzivní organizační, spolkovou a diplomatickou aktivitou. Hlavní pracovní náplní pro něj byla výuka na univerzitě, kde vedl seminář srovnávacích dějin literatury, od roku 1929 také seminář pro srovnávací studium dramatické literatury. Vedle toho působil jako pedagog i v dalších institucích. V roce 1919 spolu s F. X. Šaldou přednášel v literárně-umělecké sekci v rámci kurzů pro budoucí diplomaty,³⁴ kde navázal četné kontakty, které využíval v dalších letech. S někdejší knihovnickým kolegou Zdeňkem V. Tobolkou se okolo roku 1927 podílel na založení Státní knihovnické školy, kde se stal předsedou zkušební komise. Působil také v kuratoriu nově zřízené Svobodné školy politických nauk, kde ve školním roce 1929/1930 přednášel na téma Nové divadlo a Francouzská literatura.³⁵ V rámci vysokoškolských extenzí v regionech proslavil mnoho veřejných přednášek pro učitele.

Obsah deníků z let 1927–1931 tvoří z velké části záznam dění v tuzemských i zahraničních vědeckých a kulturních společnostech, jichž byl Tille členem. Ve dvacátých a třicátých letech se jednalo zejména o Českou akademii věd a umění (ČAVU), řádným členem její III. třídy se stal v roce 1924.³⁶ Byl též dlouholetým zástupcem ČAVU v Mezinárodním svazu akademií, tj. Union Académique Internationale (UAI), kterou v Bruselu založili Belgičané Henri La Fontaine a Paul Otlet a která organizovala řadu velkých mezinárodních projektů, vyžadujících koordinaci a pravidelné schůzky.³⁷ V Bruselu se účastnil jednání

33 O vztahu Václava Tilleho k filmu viz Linhart, Lubomír. *První estetik filmu Václav Tille*. Praha: Filmový ústav, 1968.

34 Lach, Jiří. Josef Šusta v prvním desetiletí ČSR: za hranicemi historické práce. In: Blümllová, Dagmar a kol. *Čas optimismu a tížádostivých nadějí: prezentace a reprezentace české vědy a kultury v prvním desetiletí samostatného státu (1918–1929)*. České Budějovice: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích – Společnost pro kulturní dějiny, 2009, s. 49–50.

35 K tomu srov. seznamy přednášek publikované v *Časopisu Svobodné školy politických nauk* (1928–1935).

36 Viz Šlechtová, Alena – Levora, Josef. *Členové České akademie věd a umění 1890–1952*. 2. vyd. Praha: Academia, 2004, s. 304–305.

37 K tomu viz Mádlová, Vlasta. Česká akademie věd a umění v období první republiky. In: Blümllová, Dagmar a kol. *Čas optimismu a tížádostivých nadějí: prezentace a reprezentace české vědy a kultury v prvním desetiletí samostatného státu (1918–1929)*. České Budějovice: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích – Společnost pro kulturní dějiny, 2009, s. 104–105.

v komisích zabývajících se slovníky středověké latiny, soupisy antických váz (komise Corpus vasorum antiquorum), mapou římského impéria (komise Forma Urbis Romae), bibliografickými projekty atd. Od roku 1920 zajížděl do Bruselu i několikrát ročně. Cesty do Belgie zpravidla spojoval s návštěvou Paříže, kam jezdil na jednání Union intellectuelle, mezinárodní organizace usilující o kulturní sdružení evropských intelektuálů. Tuto organizaci založil roku 1924 ve Vídni rakouský šlechtic Karl Anton Rohan pod názvem Europäische Kulturbund,³⁸ a poté, co se její ústředí přesunulo do Paříže, nesla oficiální název Fédération internationale des Unions intellectuelles (zkráceně Union intellectuelle). Václav Tille se v roce 1928 stal předsedou její české sekce a z této pozice hostil v říjnu 1928 na kongresu v Praze významné evropské vědce. V průběhu třicátých let se kvůli silícímu vlivu německého nacionalismu pronikajícímu také do Union intellectuelle prohlubovaly národnostní spory, a československá sekce v čele s Tillem proto začala usilovat o své osamostatnění a nezávislost na Rohanově organizaci. V Paříži i Bruselu navštěvoval muzea, galerie, divadelní představení, v biogramech zhlédl filmové novinky, v kavárnách a na vyslanectvích se scházel s českými diplomaty a získával přehled o evropském dění.

Zásadní aktivity vyvíjel také v organizaci Rotary, kde patřil mezi zakládající členy. Pražský Rotary klub byl založen již v roce 1924 (s významným podílem tehdejšího vyslance v Londýně Jana Masaryka), ale k oficiálnímu ustavení československého distriktu v rámci mezinárodní organizace Rotary International došlo až v září 1927, tedy v době, kdy Tille zastával pozici předsedy pražského Rotary klubu.³⁹ Hlavní ideou Rotary, která v době mezi válkami představovala důležitou vlivovou organizaci, bylo sdružovat významné představitele různých oborů k vzájemné výměně zkušeností a poznatků, s cílem naplňovat filantropické a humanitní ideály ku prospěchu celé společnosti. S Rotary je spojená jeho druhá cesta do Spojených států amerických v roce 1929, kdy v pozici guvernéra československého distriktu navštívil mezinárodní rotariánský sjezd v Dallasu a ústředí Rotary International v Chicagu. Podstatou činnosti Rotary byly klubovní schůzky, společenské večere, přednášky či budování místních organizací. Pro Tilleho to byla další příležitost k rozvíjení sítě kontaktů, z jeho iniciativy se členem Rotary stali Arne Laurin, Otakar Štorch-Marien a další. Záznamy z klubovních jednání

38 Více viz Müller, Guido. *Europäische Gesellschaftsbeziehungen nach dem Ersten Weltkrieg: das Deutsch-Französische Studienkomitee und der Europäische Kulturbund*. München: Oldenbourg, 2005; Gusejnova, Dina. Noble Continent? German-speaking nobles as theorists of European identity in the interwar period. In: *Europe in Crisis. Intellectuals and the European Idea, 1917–1957*. Edd. M. Hewitson and M. D'Auria. New York: Berghahn, 2012, s. 111–133; Urválek, Aleš. „Kulturbund“ (1922–1934) und „Europäische Revue“ (1925–1944). In: *Europa im Schatten des Ersten Weltkriegs. Kollabierende Imperien, Staatenbildung und politische Gewalt*. Tübingen: Narr Francke Attempto, 2021, s. 171–191.

39 K historii české organizace Rotary viz Šturz, Jan. Rotary klub a Československo. *Paginae historiae* 6, 1998, s. 83–115; Jedlička, Svatopluk R. a kol. Fenomén Rotary. *Rotary* 7, 2005, č. 4, speciální číslo [online]. [cit. 22. 10. 2021]. Dostupné z: <https://www.rotary2240.org>; Havel, Václav Maria. *Mé vzpomínky*. Praha: Knihovna Václava Havla, 2018, s. 332–346.

jsou častým námětem Tilleho zápisků; deníky tak poskytují velmi dobrý vhled do dění v rotariánské organizaci.⁴⁰

Jiným elitním klubem, jehož byl Tille členem a častým hostem, byl Společenský klub Na Příkopě, sídlící v Sylva-Tarouccovském paláci. Založen byl v roce 1927 z iniciativy Edvarda Beneše a Tomáše G. Masaryka, měl sloužit jako reprezentativní kulturní prostor pro „hoštění zahraničních návštěv i setkávání českých politických, uměleckých a podnikatelských elit“.⁴¹ Tille sice dění v Klubu často ironicky glosoval a s despektem hovořil o společenské smetánce jako o „společnosti“, přesto sem zacházel po divadelních představeních načerpat novinky z politických, diplomatických i uměleckých kruhů.

Kontakty s meziválečnými zahraničními diplomaty pobývajícími v Praze rozšiřují význam jeho deníků o mezinárodní dimenzi. Tille měl mezi diplomaty řadu osobních přátel, k těm nejbližším patřili francouzští vyslanci François Charles-Roux a Léon Noël s manželkami nebo rodina rumunského vyslance Theodora Emandiho.

Samostatnou kapitolu otevírá v denících Tilleho poměr k Sovětskému svazu. Patřil k intelektuálům, kteří si do porevolučního Ruska projektovali nej-různější romantické ideály o sociálně spravedlivějším řádu a se zájmem sledovali tamější dění, nicméně zjistit v této době pravou podstatu bolševismu bylo kvůli nedostatku relevantních informací téměř nemožné. I proto se Tille snažil, stejně jako mnozí další, udržovat kontakty se sovětskou kulturou i diplomacií. V Československu se diskuze o Sovětském svazu pohybovala ve vyhroceně zpolitizovaných extrémech mezi stranicky zaslepenou nekritičností domácích komunistů a mnohdy stejně zaujatou dogmatickou kritikou jejich pravicových oponentů. Pro Tilleho byla v tomto směru formující zkušeností jeho cesta do Moskvy na podzim roku 1927, kde se nadchl pro sovětské divadlo, v němž viděl skutečně živé a moderní umění, oproti umělecké nudě a šablonovitosti umění západního. Optikou sovětského divadla pak do značné míry posuzoval celkově dění v Sovětském svazu, což s sebou jednoznačně neslo limity v hodnocení sovětské reality. Václav Tille skutečně „nerozuměl porevoluční politice sovětského státu“,⁴² což ani nebylo možné, vždyť během svého, sovětskou stranou pečlivě režirovaného, čtrnáctidenního pobytu v Sovětském svazu v roce 1927 nepoznal nic víc než střípky velkoměstského života v Moskvě a tamější divadelní prostředí.

Specifickým informačním kanálem o dění v SSSR byly Tilleho vazby na diplomatické zastoupení této socialistické země v Československu (k oficiálnímu diplomatickému uznání Sovětského svazu Československem došlo až v roce 1934, do té doby v Praze působilo pouze sovětské obchodní zastupitelství).

40 Pražský Rotary klub se scházel nejprve v Palace hotelu či v hotelu de Saxe, od roku 1931 v Sladkovského sále v Obecním domě.

41 Více viz Savická, Pavla. Kulturní diplomacie Na Příkopěch: vzestup a pád Společenského klubu v Praze. *Pražský historický sborník* 45, 2017, s. 173–202.

42 Blümllová, Dagmar. České cesty k porevoluční Moskvě. In: Tille, Václav. *Moskva v listopadu*. České Budějovice: Společnost pro kulturní dějiny, 2009, s. 16.

Slavnostní recepce či schůzky českých levicových umělců ve vile Tereze na pražském Žižkově, kde sídlilo obchodní zastupitelství SSSR, jsou zachyceny také v jeho deníkových záznamech. Ve vedení diplomatické mise se v Praze vystřídali Vladimir Antonov-Ovsejenko, Alexandr Jakovlevič Arosev či Sergej Sergejevič Alexandrovskij, s nimiž udržoval čilé kontakty. Osobní přátelství jej pojilo zejména s Arosevem, intelektuálem, který měl za manželku českou tanečnic umělkyni a do Prahy se pravidelně vracel i později. Všichni tři tito diplomaté skončili na popravišti během stalinských čistek či v důsledku falešných obvinění ze špiónáže. Tille už o jejich tragických osudech potvrzujících skutečnou podstatu sovětského totalitního režimu nemohl tušit, protože zemřel v roce 1937.

Nepříliš kritický vztah k Sovětskému svazu se v denících ocitá ve zvláštním napětí k reflexím slavistické komunity v Československu, a to jak ve vztahu k některým tuzemským slavistům (Lubor Niederle, Jan Slavík), tak zejména představitelům ruské a ukrajinské emigrace (Vladimir A. Francev, Oleksandr Kolessa).⁴³ K ruské emigrantské komunitě v denících nezaujímal příliš vstřícné postoje, se skepsí hleděl hlavně na jejich politické úsilí znovuoobnovit ruský stát, který v Tilleho očích historicky selhal. Také všeobecná politická i finanční podpora ruské emigrace, zaštitěná prezidentem Masarykem, u něho nenacházela velké pochopení, vnímal ji spíše jen jako pokračování vnitropolitického soupeření.

Deníky reflektují dění i v řadě dalších institucí, kde Tille působil a na jejichž aktivitách se podílel: Československý dramatický svaz, PEN klub, Kruh překladatelů, Evropský literární klub, Společnost Boženy Němcové, Sbor pro zřízení druhého Národního divadla a další. Intenzivní zájem projevoval (i kvůli profesnímu působení Věry Vostřebalové) o tuzemské sociální a charitativní organizace, s nelibostí hleděl hlavně na vedení Československého červeného kříže v čele s Alicí Masarykovou. Úzké vazby měl ke společnosti okolo Francouzského institutu (tj. Institutu Ernesta Denise, který od roku 1930 sídlil v nové budově ve Štěpánské ulici),⁴⁴ a Institutu italské kultury, býval zván na slavnostní recepce zahraničních vyslanectví.

* * *

Deník z roku 1927 zastihuje Václava Tilleho v roce jeho šedesátin. Při této příležitosti jeho kolegové z fakulty, etnografové a slavisté Jiří Horák a Jiří Polívka sestavili reprezentativní sborník obsahující příspěvky významných tuzemských i zahraničních vědců (například Fernanda Baldenspergera, Josepha Bédiera,

43 K tomu viz *Z historie exilu: emigrace z území bývalého Ruského impéria v meziválečném Československu*. Praha: Památník národního písemnictví, 2019.

44 K tomu viz Hnilica, Jiří. *Francouzský institut v Praze 1920–1951. Mezi vzděláním a propagandou*. Praha: Karolinum, 2009; Kašparová, Jaroslava. *Mezi Prahou a Paříží. Neznámé a málo známé „hrdinky“ česko-francouzského kulturního světa první poloviny 20. století*. *Acta Musei Nationalis Pragae – Historia litterarum* 65, 2020, č. 3–4, s. 6–24; Kašparová, Jaroslava. *Praha třicátých let 20. století očima šestnáctileté Francouzky*. *Acta Musei Nationalis Pragae – Historia litterarum* 66, 2021, č. 1–2, s. 56–78.

V. A. Franceva či Arnolda van Gennepa).⁴⁵ Tille se na počátku roku zabýval děním okolo intendantury Národního divadla. V květnu podnikl jednu z dalších cest do Bruselu jako delegát UAI, odtud pokračoval do Londýna, kde se setkal s Robertem Saudkem a Janem Masarykem. Na přelomu června a července pobýval s manželkou v lázních v Trenčianských Teplicích. Na konci září jako předseda pražského Rotary klubu hostil americké představitele Rotary, kteří slavnostně předali zakládací listiny československého 66. distriktu Rotary. Dne 20. září 1927 si do deníku zaznamenal rozmluvu s Romanem Jakobsonem, který mu tlumočil pozvání sovětské Všesvazové společnosti pro kulturní vztahy se zahraničím (VOKS) na zájezd do Moskvy „s šesti neb sedmi jinými“, a to u příležitosti jubilejních oslav bolševické revoluce.⁴⁶ Se Zdeňkem Nejedlým, Josefem Koptou a Vladislavem Vančurou Tille vyrazil do Moskvy 30. října, z cesty se vrátil 17. listopadu. Stal se z něho obdivovatel a znalec ruské divadelní avantgardy, o dojmech ze sovětského divadla pak v dalších měsících intenzivně publikoval a přednášel. Tento rok také jako Václav Říha sestavil a vydal *Čtení zimního času* (1927), první pohádkovou knížku, na níž se ilustracemi podílela Milada Marešová. Na konci roku odevzdal prezidentovi ČAVU Josefu Zubatému monumentální rukopis *Soupisu českých pohádek* („Zubatý se tam té tašky lekl.“), jímž se nesmazatelně zapsal do dějin českého národopisu. Jednalo se o první soupis českých lidových pohádek, který se stal doplňkem Aarne-Thompsonova mezinárodního katalogu pohádkových látek.⁴⁷

Deník z roku 1928 průběžně reflektuje organizování československé sekce Union intellectuelle, jehož vyvrcholením byl říjnový mezinárodní kongres v Praze, kde Tille jako předseda sjezdu přivítal osobnosti světové vědy jako Le Corbusiera, Carla Gustava Junga a další. O nabitém programu jeho zahraničních výjezdů svědčí jedna z cest podniknutých na přelomu května a června roku 1928, kdy postupně navštívil Kolín nad Rýnem, Brusel, Paříž, Bad Gastein a Vídeň, odkud se vrátil do Prahy. Všude se krátce zastavil, vyřídil své záležitosti a pokračoval dál. Za čtrnáct dní po návratu z této cesty se znovu vypravil do Bruselu, tentokrát na jednání lovaňského komitétu,⁴⁸ a odtud jako obvykle pokračoval do Paříže. Po celý rok připravoval výpravné bibliofilské vydání staré východní pohádky *Slib* s ručně zhotovenými ilustracemi Milady Marešové a luxusní vazbou zdobenou stříbrem – vzniklo osm prodejních exemplářů a ve své době se jednalo

45 *Sborník prací věnovaných profesoru dru Václavu Tillovi k šedesátým narozeninám 1867–1927* [*Mélanges publiés en l'honneur de M. le professeur Václav Tille à l'occasion de son 60ème anniversaire 1867–1927*]. Uspořádal Jiří Polívka, Jan Frček, Jiří Ježek a Jiří Horák. Praha: Orbis, 1927.

46 K tomu srov. zápis v Tilleho deníku z 20. září 1927.

47 Bodláková, Jitka. [Doslov]. In: Tille, Václav. *O lidových pohádkách*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1966, s. 48.

48 Tille byl od roku 1921 v čele československé odbočky Mezinárodního výboru pro vybudování Univerzitní knihovny v Lovani v Belgii, zničené za první světové války německou armádou. K tomu více viz Jareš, Stanislav. Knihovnické dílo Václava Tille. In: *Ročenka Státní knihovny ČSSR v Praze 1966*. Praha: SPN, 1966, s. 166.

o nejdražší českou knihu. Deníkové zápisy z tohoto roku sledují přípravy Říhovy pohádkové knížky *Zvířátka* (1928), kterou autor v deníku označuje jako „bajky“.

Na počátku roku 1929 se Tille zúčastnil velké recepce v pražském Rotary klubu, kde 8. ledna hostil britskou představitelku Ligy národů Cecil D. Mocattu a Jana Masaryka. Do deníku si také zaznamenával komplikace spojené s účetním vypořádáním mezinárodního knihovnického sjezdu, jemuž v roce 1926 předsedal. Mezi 11. květnem a 3. červencem podnikl velkou zahraniční cestu, přes Brusel a Paříž odjel do USA, kde navštívil New York, Atlantu, New Orleans, Dallas, Chicago. I když hlavním účelem jeho cesty byla účast na rotariánské konferenci, získal zde mnoho dalších poznatků a osobních kontaktů. V září 1929 zachytil v deníku atmosféru jubilejních svatováclavských oslav v pražských ulicích, jejichž průběh sledoval se značnou skepsí: „Svatováclavské zuření už počíná,“ zapsal si 27. září 1929 do deníku. Dne 18. listopadu 1929 vyšla jeho kniha *Moskva v listopadu*,⁴⁹ kterou v tisku provázal velký ohlas. Svým obdivem k sovětskému divadlu si od některých publicistů vysloužil nálepku komunisty, což přecházel s nadhledem a ironií. Jiří Weil, který měl k němu v tomto směru nejbližší, jednoznačně napsal, že Tille „nebyl komunistou, naopak. Komunismus v něm nevzbuzoval žádných sympatií,“⁵⁰ což také potvrzují deníky. Na konci prosince se rozhodl vypovědět devět let trvající spolupráci s deníkem *Venkov*, kde se tak jeho fejeton objevil naposledy 3. prosince 1929. Tento rok také po dlouhých peripetiích vyšel první díl jeho *Soupisu českých pohádek*, dále edičně připravil paměti čechoamerického podnikatele Františka J. Vlčka *Povídky mého života* a jako Václav Říha spolu s Miladou Marešovou vydal *Novou povídku o třech podivných tovaryších*.

V roce 1930 v deníku zachytil vznik divadelní rady, kterou dle jeho návrhu ustanovil 1. července 1930 ministr školství Ivan Dérer a jejím předsedou se stal Jaroslav Kvapil. Divadelní rada se měla jako poradní ministerský orgán zabývat otázkami spojenými se správou Národního divadla. Tille se tento rok účastnil schůzek PEN klubu, v dubnu byl na sjezdu Rotary ve Vídni, tradičně cestoval do Bruselu na zasedání UAI nebo do Paříže. Od 19. do 23. září pak v Praze předsedal mezinárodnímu sjezdu uměleckých kritiků. V prosinci zajel do Berlína, kde měl možnost seznámit se s výukou divadelní vědy na Theaterwissenschaftliches Institut, setkal se zde se zakladatelem Institutu Maxem Herrmannem, Bruno Satori-Neumannem či Hansem Knudsenem. Na konci roku 1930 se pak účastnil založení slovenského PEN klubu v Bratislavě. Celý rok se podílel na vydání vědeckého rukopisu Čechoameričana Tomáše Čapka o *Augustinu Herrmanovi*, vydal také *Selské pohádky*.

Deník z roku 1931, poslední editovaný v tomto svazku, zachycuje založení dalšího z evropských umělecko-vědeckých spolků Porza, kde byl Tille 15. února zvolen předsedou, nicméně činnost Porzy v Československu nezanichala žádné

49 Viz kritické vydání s předmluvou Dagmar Blümlové: Tille, Václav. *Moskva v listopadu*. České Budějovice: Společnost pro kulturní dějiny, 2009.

50 Weil, Jiří. Učitel. *Listy pro umění a kritiku* 5, 1937, č. 13–15, 23. 9., s. 340.

zásadní stopy, jak bude patrné z dalšího deníku z roku 1934. V květnu a prosinci cestoval do Bruselu na jednání UAI (tento rok obdržel belgické vyznamenání Řád koruny), v létě pobýval v rakouském Admontu, kde zpracoval soupis bohemik uložených v tamější klášterní knihovně. Od podzimu 1931 se pak na různých frontách pokoušel pomoci nakladateli Otakaru Štorchovi-Marienovi, jehož podnik se začal potýkat s finančními problémy.

Tilleho deníky z let 1932–1937 obsahuje druhý svazek naší edice.

Deníky Václava Tilleho jsou mimořádně zajímavým zrcadlem české společnosti na přelomu dvacátých a třicátých let. Jejich autorem byl člověk, který již dosáhl významného společenského postavení a stal se pevnou součástí intelektuální elity národa. Jako veřejný intelektuál pohybující se přirozeně mezi kulturní levicí a pravicí byl výraznou solitérní postavou vzpírající se jednoznačnému politickému či světonázorovému zařazení. Po vzniku republiky své zkušenosti a mezinárodní přehled uplatňoval nejen jako univerzitní profesor, publicista a divadelní kritik, ale jako český zástupce v řadě nejrůznějších mezinárodních intelektuálních institucí. Výrazně přesahoval domácí kontext, jeho skutečným domovem byla Evropa.

V mnoha vzpomínkách na Václava Tilleho s jistým steskem zaznívalo, že těžiště jeho díla spočívalo v mluveném slově, v nesčetných přednáškách pro veřejnost, projevech a diskuzích na univerzitních seminářích,⁵¹ takže se tento dávno uplynulý myšlenkový odkaz zrcadlí hlavně zprostředkovaně ve vlivu na jeho žáky a posluchače. Charakteristická šíře jeho zájmů a znalostí ztěžovala jednoduchý syntetický výklad, takže se o něj dosud nikdo nepokusil. Otokar Fischer i z tohoto důvodu označil Tilleho za „démona analogií“, jehož specifické pojetí metody srovnávací literatury spočívalo na sledování putujících motivů napříč stoletími, světadily, jazyky, žánry i uměleckými druhy. V tomto srovnávání se polyglot a znalec různých literatur s oblibou nechával unést „až příliš lehkou schopností asociací, jež mu ke každému jevu, reálnímu nebo fiktivnímu, přivolávala podobu s jevem jiným“.⁵² Deníky Václava Tilleho všechny tyto dávno ztracené souvislosti jeho života alespoň částečně rekonstruují, syntetizují v jedinečném tvaru a potvrzují, jak významnou osobností tento autor byl. Stále platí slova F. X. Šaldy pronesená v roce 1917 k Tilleho padesátinám, že nám šíře jeho díla bude vždy připomínat, jak velký dluh vůči tomuto dílu a jemu samotnému máme.

51 „Útržek papíru s poznámkami v ruce, oči, jež bloudí po protější stěně, a ústa, která hovoří v kouzelné improvizaci. Pramen živý a běhutý, nikdy vodička stojatá s bezpečnými břehy. Jako zářivá prška padaly mezi posluchače ty veselé petardy společenských klípků, rochefoualdovských maxim a anekdotických drobečků. Budily výbuchy smíchu. Pera posluchačů křepce poletovala po papíru, aby se nic neztratilo z té překypující živosti.“ Lormanová, Jarmila. *Hovory s Václavem Tille. Praha: ELK, 1948, s. 10.*

52 Fischer, Otokar. *Václav Tille. Praha: Česká akademie věd a umění, 1938, s. 22.*

EDIČNÍ ÚVOD

Dvousvazková edice deníků Václava Tilleho z let 1927–1937 zachycuje posledních deset let soukromého i profesního života významného reprezentanta české i evropské intelektuální elity. Tyto deníky představují významný historický pramen. Autor v nich originálním způsobem glosuje události v politice, kultuře, vědě i v osobním životě, a přináší tak osobitou reflexi společenského dění v meziválečné době. Vedle autorovy rozsáhlé korespondence tvoří osobní deníky a zápisníky z cest nejdůležitější část ego-dokumentů, jež se v Tilleho písemné pozůstalosti zachovaly. První svazek zahrnuje deníky z let 1927–1931, druhý svazek deníky z let 1932–1937; k rozdělení edice na dva svazky bylo nutno přistoupit s ohledem na celkový rozsah.

V rámci archivních rešerší bylo třeba se vyrovnat s faktem, že Tilleho pozůstalost se po jeho smrti (1937) pravděpodobně nacházela na několika místech a v dalších letech z tohoto důvodu procházela nejasnými majetkovými procesy. V současné době (k září 2021) spravují části osobního fondu Václava Tilleho čtyři instituce: Literární archiv Památníku národního písemnictví, Masarykův ústav a Archiv AV ČR, Archiv Národního muzea, Etnologický ústav AV ČR.

Na základě provedené pramenné heuristiky vyšlo najevo, že část Tilleho pozůstalosti obsahující písemné materiály charakteru „deníků“, se nachází v Literárním archivu Památníku národního písemnictví (LA PNP, fond Václav Tille), Masarykově ústavu a Archivu AV ČR (MÚA AV ČR, fond Antonín Robek) a v Etnologickém ústavu AV ČR (EÚ AV ČR, fond Václav Tille). Je zřejmé, že za Tilleho života tvořily tyto písemnosti celek, který se po jeho smrti začal tříštit.

Významná část uvedených deníků se nachází v pozůstalosti historika a etnografa Antonína Robka (1931–2008), v letech 1972–1990 ředitele Ústavu etnografie a folkloristiky ČSAV, kde byla část Tilleho osobního fondu uložena (v současnosti Etnologický ústav AV ČR). Pozůstalost Antonína Robka získal

v roce 2011 Masarykův ústav a Archiv AV ČR. V osobním fondu Antonína Robka (NAD 641) se vyskytuje několik Tilleho rukopisů, zejména však část jeho deníků a některých zápisníků z cest z období 1900–1934. Jednotlivé složky jsou v rámci předběžného archivního zpracování utříděny dle let a fragmentárně zachycují několik období, která lze pracovně rozvrhnout takto: 1) 1900–1906, strojopisy, datované záznamy nikoliv ze všech měsíců, stručné informativní zápisy; 2) 1916–1919, torzo, rukopisy a strojopisy, datované záznamy, stručné deníkové zápisy prolínající se s rozsáhlejšími záznamy; 3) 1920–1921, torzo, strojopisy a rukopisy, datované záznamy, stručné deníkové zápisy prolínající se s rozsáhlejšími záznamy; 4) 1922–1926, torzo, strojopisy, datované záznamy, rozsáhlejší deníkové zápisy; 5) 1927–1933, strojopisy a rukopisy, datované záznamy, ucelené dochované deníky z jednotlivých let, některé chybějící stránky. V Robkově fondu se z dalších Tilleho deníků vyskytují také některé zápisníky z cest (či jejich části), z významnějších cest se jedná především o zápisy z cesty do Moskvy (1927) a z cesty do Dallasu (1929).

Další část osobní pozůstalosti Václava Tilleho se nachází v Etnologickém ústavu AV ČR. Jak je uvedeno v inventáři k osobnímu fondu, který zpracovala Jiřina Todorovová,⁵³ není zcela zřejmé, jakým způsobem se tato část pozůstalosti stala majetkem někdejšího Ústavu pro etnografii a folkloristiku ČSAV. Dle tvrzení tehdejšího ředitele ústavu Antonína Robka z roku 1983 „deníky nebyly ve své celistvosti známy, byly nalezeny v roce 1980 v archivu ÚEF ČSAV“.⁵⁴ Fond obsahuje některé Tilleho osobní doklady, strojopisy pohádek, pracovní materiály o divadle, deníky a rozsáhlý soubor Tilleho fotografií (pozitivy, negativy, skleněné desky). V této části pozůstalosti jsou dochovány deníky z let 1934–1937 a zápisníky z cest z let 1927–1936. Je zřejmé, že Tilleho písemnosti evidované jako součást fondu Antonína Robka (MÚA AV ČR) kdysi tvořily jeden ucelený soubor s materiály uchovávanými v současnosti v EÚ AV ČR.

Nejobsáhlejší část pozůstalosti Václava Tilleho spravuje Literární archiv Památníku národního písemnictví. Jak je uvedeno v inventáři k osobnímu fondu Václava Tilleho, který zpracovala Helena Krejčová,⁵⁵ velká část pozůstalosti byla do LA PNP převedena v roce 1977 z divadelního oddělení Národního muzea, další části byly získány různými koupěmi a dary. Kromě osobních dokladů, korespondence, rukopisů a fotografií jsou součástí fondu také deníky a zápisníky z cest (z významnějších zejména zápisník z cesty do Paříže a Bruselu /1910/ a cesty do USA /1925/). Především složka (inv. č. 526) s konvolutem deníkových zápisků z let 1897–1929 obsahuje fragmenty a jednotlivé stránky pocházející z obou výše popsanych částí Tilleho deníkové pozůstalosti. Z posledních autorových deníků z roku 1937 (uloženy v EÚ AV ČR) pořídila opisy rukou Věra

53 Todorovová, Jiřina. *Inventář osobního fondu Václava Tille (16. 2. 1867 – 26. 6. 1937)*. Praha: ÚEF ČSAV, 1991.

54 Robek, Antonín. Politické jistoty Václava Tilleho. In: *Komunisté a Praha 4*. Praha: Dům politické výchovy, 1983, s. 103–118.

55 Krejčová, Helena. *Václav Tille (1867–1937): literární pozůstalost*. Praha: LA PNP, 1980.

Vostřebalová; tyto verze jsou součástí Tilleho fondu v LA PNP (inv. č. 1226, 1227). Také manželka Julie Tillová opsala rukou několik deníkových záznamů (inv. č. 1537). V rámci této edice jsme však pracovali výhradně s originály deníků psanými samotným autorem.

Vzhledem k nastíněné roztržitosti relevantních pramenů bylo nutno zohlednit skutečnost, že chybějící zápisy v některém z deníků se mohou nacházet v jiné části fondu spravované další institucí. Pro další ediční zpracování byl zvolen korpus deníků z let 1927–1937. Důvodem byl především fakt, že se tyto deníky zachovaly v relativní úplnosti, a poskytují tak ucelený obraz posledních deseti let autorova života a zároveň svěbytným způsobem vypovídají o dění v tomto období.

Součástí této edice proto nejsou výše zmíněné deníkové fragmenty z let 1900–1926. Samy o sobě jsou nepochybně cenným historickým pramenem, zejména pak Tilleho podrobnější líčení společenských setkání s významnými osobnostmi nebo komentáře k veřejnému dění. Ediční zpracování těchto deníkových fragmentů v rámci komentované edice by si i kvůli obtížnější čitelnému rukopisu vyžadovalo řadu komplikovaných a časově náročnějších řešení.

Archivní fondy obsahující Tilleho písemnosti vydělují od osobních deníků tzv. zápisníky (deníky) z cest. Václav Tille si na svých tuzemských i zahraničních cestách pořizoval speciální záznamy, které zpravidla zapisoval do sešitů jiného formátu než běžné deníky. Zápisníky z cest měly buď běžnou formu datovaných záznamů zachycujících dění v konkrétní den, nebo měly podobu příležitostných zápisků, obsahujících náčrtky, číselné údaje, jména a adresy, podrobné záznamy z diskuzních jednání atp. Především zápisníky z tuzemských rekreačních cest měly klasickou deníkovou formu a věcně i chronologicky navazovaly na ostatní deníkové zápisy, zatímco zápisníky ze zahraničních cest měly velmi rozmanité podoby. Do osobních deníků proto Tille pouze stručně shrnoval průběh cest, navštívená místa, případně další údaje. V ojedinělých případech v osobním deníku odkázal na konkrétní zápisník z cesty, kde byly podrobnější údaje (zřejmě pro vlastní orientaci). Zcela výjimečně deníkové záznamy ze zahraniční cesty zůstaly součástí osobního deníku.

Jsme si vědomi, že po Tilleho smrti mohlo dojít k nejrůznějším zásahům do podoby jednotlivých deníků. Z tohoto důvodu bylo nutno rozhodnout, do jaké míry rozčlenění na osobní deníky a zápisníky z cest v tomto edičním projektu respektovat. Do této edice jsme se rozhodli nezařazovat zápisníky ze zahraničních cest, zejména kvůli jejich velkému rozsahu a mnohdy obtížnější čitelnému rukopisu. Pro samotného pisatele měly navíc tyto zápisníky odlišnou funkci než osobní deníky, mnohdy fungovaly spíše jako prostor pro praktické poznámky. Naopak, do edice zařazujeme všechny dochované zápisníky z tuzemských cest, zpravidla za rekreací (lázně, dovolená, výlet) – důvodem je jejich věcná i chronologická provázanost s osobními deníky.

Rovněž bylo nutné zohlednit skutečnost, že se pisatel deníku ke svým zápiskům vracel a pravděpodobně s nimi dále pracoval – například pořizoval

výtahy, v nichž zřejmě zestručňoval zapsané, rukopisné zápisky přepisoval na stroji, do strojopisu doplňoval rukopisné poznámky, někdy i datované. O těchto tvůrčích procesech víme z několika deníkových zápisů, kde sám Tille uvedl, že si „pořádal staré zápisky“ (16. dubna 1928), ovšem na jejich dochované podobě se tyto textové procesy projeví spíše v jednotlivostech. Navíc se dochovala vždy pouze jedna verze deníkových zápisů (rukopis nebo strojopis). Tyto ojedinělé druhotné autorské zásahy zohledňujeme přímo v textu bez upozornění, případně komentujeme v příslušné poznámce pod čarou.

Deníky měly zpravidla podobu kroužkového bloku formátu přibližně A5 s volnými listy, linkovanými či nelinkovanými. Zápisníky z cest pak měly nejrůznější formáty. Deníkové zápisy jsou z velké části psány rukou (modrým nebo černým perem), prolínají se s nimi strojopisné záznamy, které v deníkovém korpusu z let 1927–1937 tvořily zhruba třetinu. Tille stránky čísloval tužkou (patrně dodatečně), jako hlavičku dopisoval na každé stránce nahoře název měsíce (česky nebo anglicky) a rok. Způsob datování varioval, používal anglické a latinské zkratky, datum někdy zapisoval do lomítek, používal arabské i římské číslice, názvy dnů někdy uváděl anglicky, někdy česky, interpunkce byla velmi různorodá, spíše nahodilá. Většinou užíval anglický zápis data, ve tvarech různě kombinujících britské i americké varianty zápisu časových údajů. Rukopis obsahuje minimum škrtnů a dodatečných vpisků, zápisy jsou plynulé, výjimečně doplněné o tabulku (např. s volebními výsledky) či nákres. Významné autorské škrty komentujeme v příslušných poznámkách pod čarou, nečitelně přeškrtnutý text nevyznačujeme. Nákresy a náčrtky v edici vynecháváme. Některé deníky nejsou kompletní, což je zřejmé jak z průběžného číslování, tak nedokončených či nesouvisle navazujících zápisů – chybějící strany či nedokončené zápisy vyznačujeme pomocí znaku [...] a komentujeme v poznámce pod čarou.

Pokud je známo, z deníků Václava Tilleho byly publikovány pouze úryvky. Několik ukázek z autorových zápisů zveřejnila Julie Tillová v *Literárních novinách* v roce 1938.⁵⁶ Ukázka z nevydaného Tilleho deníku z třicátých let byla otištěna v časopisu *Universita Karlova* v roce 1968; úryvek pochází z neznámého zdroje z opisu pořízeného Věrou Vostřebalovou, originál tohoto strojopisu je součástí fondu Věry Vostřebalové v LA PNP.⁵⁷ O mnoho let později, v roce 1983, publikoval Antonín Robek studii *Politické jistoty Václava Tilleho*, kterou zkomponoval z úryvků z Tilleho deníkových zápisů týkajících se meziválečné politiky. Vedle zřetelné ideologické manipulace s fragmenty vytrženými z kontextu studie trpěla také problematickou prací s prameny, zejména nepřesným

56 [Nepodepsáno]. Nenapsané dvě knihy profesora Tilla. *Literární noviny* 10, 1937–1938, č. 11, 12. 3. 1938, s. 2 [ukázka deníkového zápisu z 1. května 1936]; [Nepodepsáno]. Živý Tille. *Literární noviny* 10, 1937–1938, č. 17, 11. 6. 1938, s. 5–6 [vzpomínkové pásmo a úryvky z deníku z roku 1922].

57 Tille, Václav. O hodnotách. *Universita Karlova* 15, 1968–1969, č. 2, 22. 10. 1968, s. 4. Originál strojopisného opisu pořízeného Věrou Vostřebalovou in: LA PNP, fond Věra Vostřebalová, rukopisy cizí, inv. č. 4487–4522, Tille Václav: myšlenky, úvahy, deníkové záznamy.

citováním původního znění a chybným uváděním datací. O další dvě desítky let později s deníky Václava Tilleho pracovala Dagmar Blümllová a citovala z nich zejména v monografii *Evropan Václav Tille* (2010).

První svazek edice deníků Václava Tilleho zahrnuje roky 1927–1931. Edice je strukturována dle jednotlivých let, jak to také odpovídá stavu zachování. První svazek vychází z těchto archivních pramenů (uvádíme dle jednotlivých let, s lokalizací a označením dle aktuálního stavu archivního zpracování):

1927

Deník 1927, 30. 3. – 31. 12. (MÚA AV ČR, fond Antonín Robek, nezpracováno).
Písek 16. 8. – 27. 8. (MÚA AV ČR, fond Antonín Robek, nezpracováno).
Pravděpodobně několik chybějících stran.

1928

Deník 1928, 6. 3. – 25. 12. (MÚA AV ČR, fond Antonín Robek, nezpracováno).
Doplněno o vytržené stránky pocházející z deníku 1928: ručně číslované strany 1–22 (3. 1. – 1. 3.), strana 59 (23. 6., 24. 6.) (MÚA AV ČR, fond Antonín Robek, nezpracováno).
Několik chybějících stran.

1929

Deník 1929, 1. 1. – 31. 12. (MÚA AV ČR, fond Antonín Robek, nezpracováno).
Doplněno o jednu vytrženou stránku pocházející z deníku 1929, nečíslováno, s datací 19. 11., 20. 11. (LA PNP, fond Václav Tille, rukopisy vlastní, zápisníky, inv. č. 526, zápisy z deníků a rodinné kroniky z let 1897–1929).
Několik chybějících stran.

1930

Deník 1930, 1. 1. – 31. 12. (MÚA AV ČR, fond Antonín Robek, nezpracováno).
Doplněno o deník z cesty: Karlovy Vary 27. 6. – 25. 7. (EÚ AV ČR, fond Václav Tille, deníky z cest, inv. č. ID 20, zde svázáno s cestovním zápisníkem Brusel–Paříž 12.–24. 5. 1930).

1931

Deník 1931, 1. 1. – 31. 12. (MÚA AV ČR, fond Antonín Robek, nezpracováno).
Několik chybějících stran.

Vzhledem k značnému počtu variant zápisu datací v záhlaví stránek i u jednotlivých deníkových záznamů uvádíme celé datum v hranatých závorkách ve tvaru [23. června 1928]. Ojedinelé autorovy dodatečné vpisky vkládáme do kulatých závorek, případně na ně upozorňujeme příslušnou poznámkou. Editorské zásahy do textu jsou vyznačeny hranatými závorkami, nejisté čtení označujeme [?],

nečitelné slovo vyznačujeme [...] stejně jako chybějící text, který dodatečně komentujeme v poznámce pod čarou, ponechané nepřesnosti a místa věcně nejasná vyznačujeme znakem [sic]. Autorem podtržený text ponecháváme, kurzivou uvádíme názvy periodik a uměleckých děl, u nichž zároveň rušíme uvozovky.

Z povahy deníkových zápisků vyplývala různorodá grafická úprava textu, který byl sporadicky a spíše nahodile strukturován do odstavců. V rámci srozumitelnosti a přehlednosti byly na řadě míst zavedeny odstavce, a to s ohledem na témata zápisů a chronologickou posloupnost. Byly opraveny drobné chyby a překlepy, opravena a doplněna byla interpunkční znaménka.

Zkratky a zkrácená slova jsme bez upozornění rozepisovali tam, kde jsme je vnímali jako jednoznačné; na místech, kde by mohlo dojít k záměně, užíváme k rozepsání hranatou závorku. Bez upozornění byly rozepsány zejména zkratky jako Č. kříž > Červený kříž, Č. Slovo > České slovo, dol. > dolar, franc. > francouzská, h. > haléř, insp. > inspektor, jhsl. > jihoslovanský, nár. > národní, ND > Národní divadlo, N. L. > Národní listy, NRČ > Národní rada československá, NS, nár. spol. > Národopisná společnost, něm. > německý, odp. > odpoledne, pí > paní, prof. > profesor, r. > rok, RC > Rotary klub, red. > redaktor, rkps > rukopisy, sl. > slečna, srv. > srovnávací, tř. > třída, VD > Vinohradské divadlo, zem. > zemský.

Vedle běžně srozumitelných zkratk (Kč, např., sv., t. m.) v textu ponecháváme tyto zkratky a zkrácená slova: *inst.* (= instant /angl./ = tento měsíc, užíváno u časových údajů v korespondenci a formální komunikaci), *mšano* (= ministerstvo školství a národní osvěty), *nár. dem.* (= národně demokratický, národní demokrat, Čs. národní demokracie), *nár. soc.* (= národně socialistický, národní socialista, Čs. strana národně socialistická), *RKZ* (= Rukopis královédvorský a zelenohorský), *soc. dem.* (= sociálně demokratický, sociální demokrat, Čs. sociálně demokratická strana dělnická), *UAI* (= Union Académique Internationale), *zamini* (= ministerstvo zahraničních věcí). Ve zkrácené podobě byly zpravidla ponechány vysokoškolské tituly, jejich zápis byl opraven dle současného úzu (*Dr, drem* > *dr.*, *inž.* > *ing.*).

Podle současné pravopisné normy upravujeme psaní velkých a malých písmen ve slovech *Vánoce*, *Nový rok*, dále pak u názvů *Červený Kříž* > *Červený kříž*, *Česká Akademie* > *Česká akademie* [věd a umění], *České Slovo*, *Slovo* > *České slovo*, *Dramatický Svaz* > *Dramatický svaz*, *Mladočech* > *mladočech*, *Národní Museum* > *Národní muzeum*, *Umělecká Beseda* > *Umělecká beseda*. Velké písmeno autor značně kolísavě používal také u slov *akademie*, *klub*, *kříž* a *hrad*, v textu jejich psaní sjednocujeme takto: *Akademie* (= Česká akademie věd a umění), *Hrad* (= označení pro politický kruh okolo prezidenta T. G. Masaryka), *Klub* (= označení pro Společenský klub v Praze Na Příkopěch), *klub* (= obvykle míněn Rotary klub dle kontextu), *Kříž* (= Červený kříž).

Psaní vlastních jmen jsme sjednotili na autoritní podobu udanou v rejstříku, upravena byla zejména počestěná jména (*Pavel Valéry* > *Paul Valéry*, *Schwajger* > *Schwaiger*, *Šísl* > *Schieszl*, *Šmoranc* > *Schmoranz*, *Štrimpl* > *Strimpl*), jména neobsahující pohybné -e- (*Buttr* > *Butter*, *Laichtr* > *Laichter*, *Tischr* > *Tischer*),

dále pak různě kolísající nesprávné tvary (*Arozev* > *Arosev*, *Goetz* > *Götz*, *Jacobson* > *Jakobson*, *Meyerhold* > *Mejerchold*, *Ostrčilová* > *Odstrčilová*, *Paulusová* > *Paulová*, *Smetanka* > *Smetánka*, *Zaoral* > *Zavoral*). V koncovkách příjmení ženského rodu doplňujeme s ohledem na srozumitelnost délku (např. *Laubova* > *Laubová*, *Krecarova* > *Krecarová*).

Autor někdy označoval osoby pouze křestním jménem nebo přezdívkou (např. *Baldice*, *Elis*, *Francek*, *Hilarka*, *Honza*, *Jelínčena*, *Karlíček*, *Milný*, *Netušilka*), k identifikaci osobnosti proto v textu využíváme hranaté závorky, do nichž doplňujeme celé jméno či příjmení, tak aby bylo určení jednoznačné. Václav Tille často označoval členy rodiny a příbuzné přezdívkami a zkratkami – pokud jejich výskyt nebyl příliš četný, určujeme tato jména přímo v textu, nejfrekventovanější přezdívky uvádíme zde a pro další určení odkazujeme na seznam medailonů:

Alice, Elis = Masaryková, Alice
Cyrill / Cyril = Tille, Cyrill (bratr)
Dynča = Tille, Antonín (bratr)
Hani = Tille, Jan (bratranec)
Jaroslav = Auředníček, Jaroslav (švagr)
Julie = Tillová, Juliana (manželka)
Majka = Tillová, Marie (sestra)
Meta = Tille, Metoděj (bratr)
Pepík, Pepí = Tille, Josef (bratr)
Polda = Mareš, Leopold (švagr)
Tg = Masaryk, Tomáš Garrigue
Toník = Auředníček, Antonín (švagr)
Vašek = Mareš, Václav E. (synovec).

Pod šifrou *Veris* (varianta *Verus* pravděpodobně označuje stejnou osobu) byla míněna Věra Vostřebalová, která v Tilleho deníku z diskrétních důvodů není na žádném místě uvedena jménem, identifikaci doplňujeme do hranaté závorky u příslušného výskytu šifry.

Bez upozornění upravujeme názvy děl, pokud byly uvedeny chybně. Všechny názvy uměleckých děl, míst, ulic, staveb, podniků, restaurací byly ověřeny, pokud se někde vyskytla nepřesnost, byly bez vyznačení opraveny. Kolísání u tvarů počestěných a nepočestěných zeměpisných názvů bylo v textu ponecháno, pokud podoba odpovídala současnému pravopisu, v opačném případě bylo upravováno dle jazyka originálu (*Badgastein* > *Bad Gastein*, *Salcburg*, *Salzburk* > *Salzburg*, *Topolčanky* > *Topolčianky*). Názvy míst v československém pohraničí, u nichž autor používá německé varianty, doplňujeme do hranatých závorek jejich české, dobově doložitelné ekvivalenty (např. *Spindelmühle* = Špindlerův Mlýn).

U cizích a přejatých slov dáváme přednost psaní dle současné pravopisné normy, pokud se nevyskytují v původních názvech děl. V případě variant

s–z preferujeme psaní se z u slov jako *kursů* > *kurzů*, *malversace* > *malverzace*, *museum* > *muzeum*, *oposici* > *opozici*, *organisoval* > *organizoval*, *patronisuje* > *patronizuje*, *pensistu* > *penzistu*, *president* > *prezident*, *resignaci* > *rezignaci*, *revisi* > *revizi*, *universita* > *univerzita*, *visum* > *vízum* ad. Dále upravujeme slova cizího původu typu *congres* > *kongres*, *contra* > *kontra*, *express* > *expres*, *feuilleton* > *fejeton*, *fuksie* > *fuchsie*, *garantie* > *garance*, *chefrežisér* > *šéfrežisér*, *humbuk* > *humbuk*, *jongleur* > *žonglér*, *percent* > *procent*, *ragoût* > *ragú*, *rotaryáni* > *rotariáni*, *šery* > *sherry*, *theorie* > *teorie*, *villa* > *vila*, *weekend* > *víkend* ad. U slov zakončených příponami –ism/–ismus dáváme přednost tvarům zakončeným na –ismus (*amatérismus*, *eufemismus*, *hitlerismus*, *romantismus*).

Podle současné normy upravujeme také kvantitu u slov jako *arena* > *aréna*, *atelier* > *ateliér*, *brožura* > *brožura*, *dešť* > *děšť*, *dirka* > *dírka*, *draha* > *dráha*, *generalní* > *generální*, *lože* > *lóže*, *Manes* > *Mánes*, *margarin* > *margarín*, *naušnice* > *náušnice*, *original* > *originál*, *portret* > *portrét*, *premiera* > *premiéra*, *radio* > *rádio*, *regal* > *regál*, *socialní* > *sociální*, *srovnací* > *srovnávací*, *vitamin* > *vitamín*, *volnomyšlenkářství* > *volnomyšlenkářství*, *vyslekнутý* > *vysvléknutý*. ad. Ponecháváme kolísání v kvantitě u slov *lety/léty*, *myšlenka/myšlénka*, *spat/spát*, *společnost/společnost*, přičemž podoba *společnost* měla u Tilleho pejorativní význam.

Kvalita byla upravena dle současných pravidel u slov *distrikční* > *distriktní*, *pamět* > *paměť*, *prázniny* > *prázdniny*, *prázno* > *prázdno*, *usnešení* > *usnesení*, *velkonoční* > *velikonoční*. Kolísání ponecháváme u psaní *inženýr/inženýr*, *muset/musit*.

Zachováváme také některá specifika Tilleho slohu zejména v lexikální rovině: *avanžoval*, *axweekend*, *buržoust* – *buržouství*, *čuje* (= *čuje*), *důraznit* (= *zdůrazňovat*), *exemplár*, *frančina* – *frančinář*, *hakenkrajcler*, *intervívovat*, *jenerál* – *jenerální*, *narok*, *ovědomovat*, *prasectví*, *propančal*, *rajzendr*, *sebenejistý*, *slovenčina*, *smradí*, *škrachovina*, *tram* (= *tramvaj*), *uminutec*, *vypovědit*. Zachováváme některé archaické tvary u substantiv (*neť*) a sloves (*čtl*, *dočtl*, *slove*, *začla*).

Ponecháváme též některé morfologické zvláštnosti, nesprávnou koncovku u slova *zápiskách* v lok. pl., kolísání v koncovce u slovesa *rojejí/rojí* a *nechtějí/nechtí* v 3. os. pl. Skloňování sjednocujeme u slova *revue* na nesklonné tvary, u slova *alej* upravujeme koncovky dle rodu ženského, u jména *Bratislava* dle vzoru *žena*, u tvarů jmen cizího původu typu *Arne*, *Tille*, upravujeme koncovky dle zájmenného skloňování. Nezasahujeme do některých syntaktických zvláštností (*hledišťe bylo plno*, *je ku podivu*).

U adjektiv ponecháváme kolísání v příponě –ní/–ný u výrazů *individuální*, *neoficiální*, *vnitřní*, *zkusebný*.

Číslovky v textu většinou rozepisujeme slovy, pokud byla u řadových číslověk připojena koncovka, doplňujeme tečku a koncovku rušíme. Pokud bylo v textu, nikoliv v hlavičce deníkového zápisu, datum členěno lomítkem, např. *24/10*, rozepisujeme slovy na tvar *24. října*. Časové údaje typu *10 ½* (= *půl jedenácté*) v textu ponecháváme stejně jako číslice u peněžních částek, časových údajů, měř, procent, stupňů celsia, výčtů atp.

Současnému úzu bylo přizpůsobeno psaní předložek *s/se, z/ze*, předpon *s/z* (*sešuntělý* > *zešuntělý*, *schromlý* > *zchromlý*, *změnil* > *směnil* [peníze], *strhal* > *ztrhal* ad.). U psaní příslovečných spřežek zpravidla preferujeme stažené varianty (*bůh ví* > *bůhví*, *do dnes* > *dodnes*, *do nekonečna* > *donekonečna*, *kde kdo* > *kdekdo*, *na čas* > *načas*, *na půl* > *napůl*, *na široko* > *našíroko*, *ode dávna* > *odedávna*, *v loni* > *vloni*, *z jara* > *zjara*. Tam, kde chápeme spojení v příslovečném tvaru, stahujeme *při tom* > *přítom*. V nestaženém tvaru ponecháváme spojení *mimo to*, *ku podivu*.

Věcné poznámky pod čarou vysvětlují detaily a historické souvislosti autorem popisovaných událostí, přinášejí také ostatní rozšiřující údaje. Doplnujeme odkazy na zmiňovanou doručenou korespondenci, dopisy odeslané Václavem Tillem různým adresátům neověřujeme. Bibliografické údaje k divadelním recenzím v *Prager Presse* byly převzaty z bibliografie sestavené Františkem Knoppem a publikované v edici *Kouzelná moc divadla* (2007). Ačkoliv Václav Tille nikdy nepodepisoval své články celým jménem, ale nejčastěji jako V. Tille, v rámci srozumitelnosti podpis u bibliografických odkazů na jeho články bez upozornění rozepisujeme.⁵⁸ Biografická data v seznamu medailonů se omezují na historický kontext, ve kterém se zmíněná osobnost v textu vyskytuje.

Na tomto místě bych rád poděkoval všem, kdo se o vydání knihy zasloužili. Poděkování patří v první řadě oběma přepisovatelům, Lucii Votrubcové a Jakubu Meissnerovi, kteří se dokázali vyrovnat s mnohdy obtížně čitelným rukopisem a bez jejich pečlivé a náročné práce by edice nemohla vzniknout. Za konzultace a rady k prvotním úvahám nad obsáhlými deníkovými materiály jsem zavázán Ireně Kraitlové. Martě Vaculínové děkuji za konzultace k překladu latinských pasáží. Za ochotu a pomoc děkuji pracovníkům Masarykova ústavu a Archivu AV ČR, zejména Tomáši W. Pavlíčkovi, Josefu Tomešovi a Luboši Velkovi. Poděkování přísluší také pracovníkům dalších archivů, kteří se podíleli na přípravě a vyhledání materiálů, především děkuji paní Barboře Gurecké z Etnologického ústavu AV ČR. Nikole Bečanové jsem zavázán za pomoc s vypracováním a redakcí seznamu medailonů. Za pečlivou jazykovou redakci patří moje velké poděkování Mileně Masákové. Oběma recenzentkám a ediční radě děkuji za všechny připomínky a náměty k textu. Všem nejbližším děkuji za pochopení a trpělivost.

Lukáš Holeček

⁵⁸ K tomu srov. Fischer, Otakar. *Václav Tille*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1938, s. 16.

DENÍKY
VÁCLAVA TILLEHO
1927–1931

1927

30. čtvrtek [30. března 1927]

Hilar v Klubu naléhal, abych promluvil s agrárníky o divadle. Pravil přímo, že je hotov; kdyby přišel kdokoliv mimo mne, tedy on by musil jít. Se mnou že by to ještě vydržel několik let. A agrárníci, Kazimour, že mne hledají.

31. pátek [31. března 1927]

Telefonoval jsem K[azimourov]i, že bych s ním rád mluvil o muzeu. Chtěl jsem ho vskutku informovat o akci, podnikané z jedné strany Dominem, z druhé Zíbrtem, o stěhování knihovny do Klementina. Smluvili jsme se, že přijdu odpoledne ve 3 h[odiny] k němu na Zderaz. Pravil výslovně, že nechce, aby nás někdo stopoval. Řekl mi toto: Nerad se poděkoval,⁵⁹ ale strana to ještě nepotvrdila. Ksandr ho zastává. Odstoupí-li, přijde národní sociál neb živnostník. Mimo výbor je intendant nemožný. Crha může však provést revirement⁶⁰ v resortech. Ksandr je nemožný hrubostí osobní. Ale intendant nerozhoduje. Jde o ředitele. Kazimour sám byl pro to, aby Šafařovič jako ředitel dostal moc. Ale Šafařovič se neosvědčil. Kazimour prý sám o premiéře Bartoše⁶¹ ukazoval Crhovi mne jako nejschopnějšího.

Hilbert, předseda Svazu dramatiků [Dramatický svaz], Fischer, místopředseda, a Rutte, jednatel, přišli k Crhovi. Hilbert oznámil mu svou kandidaturu na intendantství a pak chtěl jít pryč, protože prý ví, co se sluší – ti dva, že to

59 Funkci intendanta Národního divadla vykonával v letech 1925–1927 Josef Nerad jako člen zemského správního výboru, oficiálního provozovatele divadla. V březnu 1927 Nerad na funkci rezignoval kvůli neshodám v zemském správním výboru. Ve funkci jej nahradil Václav Ksandr. K tomu viz rozhovor s předsedou zemského správního výboru Josefem Crhou: [Nepodepsáno]. O divadle národním. *Venkov* 21, 1926, č. 292, 12. 12., s. 1–2. K rezignaci J. Nerada viz (ÚTK). Nový intendant Národního divadla. *Venkov* 22, 1927, č. 17, 21. 1., s. 5; ma. Před změnou v Národním divadle pražském. *Lidové noviny* 35, 1927, č. 154, 26. 3., s. 3.

60 Obrat, zvrát (fr.).

61 J. Bartoš: *Uloupená kadeř* (r. Milan Svoboda), premiéra 29. března 1927 ve Stavovském divadle. Viz Tille, Václav. Ein trauriges Lustspiel. [...]. *Prager Presse* 7, 1927, č. 89, 31. 3., s. 6.

projednají. Crha mu řekl jen, aby zůstal a vyložil jim, že to je nesmysl. Kazimour dodal, že by Crha přidělil intendantství asi Kubistovi, jenž je nár. soc. ředitel střední školy a slušný člověk.

1. [1. dubna 1927]

U Ovsejenka, kde byla Sejfullina. Kvapil, obklopený svými herečkami, Kodíček, nový dramaturg Vinohrad, Bor, Fischer. Fischer se mi omlouval pro svůj zákrok. Laurin mu to vyčetl. Laurin je zuřivě proti Hilarovi. Fischer říkal, jestli já kandiduji, že nepodnikne nic proti mně. Nikdo z nich neměl tušení, že jsem s Kazimourem mluvil.

4. [4. dubna 1927]

V pondělí jsem byl dopoledne na generálce *Hamleta*.⁶² Kodíček tím byl udiven, zato však zdvořilý.

Dopoledne jsme s Crhou a s Kazimourem jeli autem na Maxmiliánku.⁶³ Kazimour začal o divadle. Mínil původně, abych sestavil pro Crhu program, jak vést divadlo. Nechtělo se mi jít do toho tak náhle. Omezil jsem se na hovor o divadle. Crha má sympatické a vážné vzezření. Rád oponuje. To je rys Podkrkonoší – viz Jakubec. Je pomalý v myšlení a zakládá si na řádnosti. Je bývalý ochotník a dívá se na divadlo jako na svátost. Váží si Stroupežnického *Furiantů* a z herců Želenského pro jeho pěknou řeč a důstojnost. Nenávidí Jičínského, zlobí se na Hilara pro modernu. *Jiříkovo vidění*⁶⁴ a Tyla vůbec mu huntují. Vy-pozoroval jsem celkem, že by nejraději byl intendantem sám. Dobrou myšlenku řekl, že nelze finanční stránku generalizovat, ale jednat s každým individuálně, dle jeho zásluh a uplatnění na jevišti. Myslím, že jsem šel na něho příliš zprudka. Když jsme se před Obecním domem loučili, řekl mi, že je dobře, když je občas tak „zvalchován“, ale že to neškodí a že se ještě uvidíme. Kazimour, jenž si s ním tyká, mínil, že to bylo dobré. Večer jsem byl v Rotary. Chtějí na mně, abych jim udělal přes květen list. Kazimour řekl ještě, že ve středu se rozhodne ten Nerad, Crha potřebuje vždy několik dní – že mi pak zatelefonuje. (Dnes je neděle a dosud netelefonoval.)

62 W. Shakespeare: *Hamlet* (r. Jaroslav Kvapil), premiéra 5. dubna 1927 ve Vinohradském divadle. Viz Tille, Václav. Das rasende Hamlet. Kvapils Inszenierung im Weinberger Stadttheater. *Prager Presse* 7, 1927, č. 96, 7. 4., s. 6.

63 Maxmiliánka – známá výletní restaurace a hotel v Roztokách u Prahy.

64 Patrně inscenace J. K. Tyla: *Jiříkovo vidění* (r. Vojta Novák), premiéra 23. června 1926 v Národním divadle.

7. čtvrtek [7. dubna 1927]

V Klubu⁶⁵ večer Laurin mluvil o Hilarovi, že je falot⁶⁶ a že by měl být dávno venku. Neměl tušení o ničem – ani o tom ne, že je rozhodnuto odstranit Šafařoviče.

8. pátek [8. dubna 1927]

Hilar, Hilarová, Scheinpflugová v Klubu. Hilar strašně unaven zkouškou na *Adama*. Scheinpflugová dorážela na něj, aby ji vzal jako protiváhu Sedláčkové. Hilar mluvil zle o Crhovi, že je chrapoun a ničemu nerozumí, do všeho se plete. Premiéra *Hamleta* je rozrušila. Hilbert, Fischer i Rutte *Hamleta* ztrhali⁶⁷ – Kvapila, Štěpánka i Friedlovou. Kodíček dává oznamovat, že upravuje Grabbeova *Napoleona*.⁶⁸ Hilarovic byli patrně dotčeni, že jsem Kvapila nepohanił.⁶⁹

9. sobota [9. dubna 1927]

Večer měl L[adislav] Novák premiéru *Svědomy* na Vinohradech.⁷⁰ Byla to rodinná mladočeská slavnost. Kramář měl v přízemí vpravo lóži se Síssem a s Hlaváčkem. Preiss vlevo s Krčmářem a Hodáčem. Kramář po prvním i po druhém aktu byl u Preisse, všichni schválně stáli, aby byli nápadni. Hlediště bylo plno mladočechů. Říkalo se, že zato na Čapkově hře v úterý budou fašistické demonstrace. Hilar se toho bojí také. Hilar vůbec mi připadal, i ona [Zdenka Baldová], hodně zkrušený a bezradný.

10. neděle [10. dubna 1927]

Dopoledne v Obecním domě slavnost kurzů učitelek mateřských škol.⁷¹ Šel jsem do lóže k Weignerovi. Ptal se mne, proč Rutte řече⁷² Kvapila s *Hamletem* a proč

65 Společenský klub v Praze na Příkopě (dnešní ulice Na Příkopě čp. 12), založen 5. února 1927 za účelem „vytvořiti a udržovati středisko pro společenský styk a poskytnouti zejména i cizincům možnost přímého styku s naší společností“. Předsedou byl Zdeněk Kruliš, místopředsedy Hana Benešová a Jan Krčmář (Viz *Společenský adresář československý 1930–1931*. Praha: Josef Zeibrdlich, 1931, s. 361). Do Klubu byli zváni významní zahraniční hosté, scházeli se zde diplomaté, umělci a kruhy blízké Edvardu Benešovi. Více viz Savická, Pavla. Kulturní diplomacie Na Příkopěch: vzestup a pád Společenského klubu v Praze. *Pražský historický sborník* 45, 2017, s. 173–202.

66 Nijaký (fr.), podivný (zast., fr.).

67 J. H. [Hilbert, Jaroslav]. Hamlet na Vinohradech. *Venkov* 22, 1927, č. 82, 7. 4., s. 2–3; -FR- [Fischer, Otakar?]. Hilar II. *Národní osvobození* 4, 1927, č. 96, 7. 4., s. 3–4; Rutte, Miroslav. Hamlet na Vinohradech. *Národní listy* 67, 1927, č. 96, 7. 4., s. 11.

68 Nepodařilo se dohledat záznamy o tom, že by Josef Kodíček coby dramaturg Vinohradského divadla upravoval hru *Napoleon oder Die hundert Tage* (1831) německého dramatika Christiana Dietricha Grabbeho. Je však zřejmé, že se Kodíček na jaře 1927 touto hrou zabýval, jak o tom svědčí jeho článek v *Tribuně*, viz -jk- [Kodíček, Josef]. Grabbe a Napoleon. *Tribuna* 9, 1927, č. 105, 4. 5., s. 4.

69 Tille, Václav. Der rasende Hamlet. Kvapils Inszenierung im Weinberger Stadttheater. *Prager Presse* 7, 1927, č. 96, 7. 4., s. 6.

70 L. Novák: *Svědomy* (r. Jan Bor), premiéra 9. dubna 1927 ve Vinohradském divadle. Viz V. T. [Tille, Václav]. Das Gewissen. *Prager Presse* 7, 1927, č. 101, 12. 4., s. 6.

71 Slavnostní zahájení Prvního vysokoškolského kurzu pro vyšší odborné vzdělání učitelek mateřských škol se uskutečnilo 10. dubna ve Smetanově sále Obecního domu. Jednalo se o typ vysokoškolských extenzí určených pro učitelky mateřských škol, sestávajících z přednášek z různých oborů se zaměřením na dětskou psychologii, Václav Tille v kurzu vystoupil s přednáškou o struktuře dětské literatury.

72 Rutte, Miroslav. Hamlet na Vinohradech. *Národní listy* 67, 1927, č. 96, 7. 4., s. 11.

vůbec *Národní listy* jsou proti Kvapilovi. Přitom sám doznal, že Kvapil „dává dohromady“ novou mladočeskou stranu. Ptal jsem se ho, jestli s Preissem, Krčmářem, Hodáčem, Šustou. Řekl, že ne; ale prý se Syllabou a s ním, Weignerem, krátce s Lauermannovou. Jaký je jejich poměr k Preissovi, to neřekl. Weigner, zdá se, stále ještě nemá tušení, co to je, vypovědět Kramářovi boj. Mám dělat: přednášky mateřským učitelkám. Přednášky Eisenmannovy.

11. [11. dubna 1927]

Seděl jsem Koblitzovi dopoledne modelem. Laurin byl udiven, že Kvapil dělá politiku. Koblitz portrétuje též Herbena. Včera Kodíček vzal do Klubu Štěpánka a Bora. Štěpánek je kritikami zdrcen. Dnes má Stříbrného *Večerní list* zuřivý výpad na Hilara,⁷³ Laurin říkal, že Hilar by měl být vyhozen, ale útočí-li na něho Stříbrný, že má jistě pravdu a musí být hájen. Stříbrný útočí na dlouhé zkoušky k Čapkově hře – tři měsíce – poznámka, že jiní musí dělat narychlo, svědčí, že to je asi z divadelních kruhů.

12. Thu [12. dubna 1927]

Večerní list opět napadá Hilara – že chtěl nahoty a homosexualitu.⁷⁴ Premiéra Čapků⁷⁵ hloupý humbuk a nestoudnost. Měl jsem čistě dojem imbecility a reklamní nestydatosti. Zájem na večeru velmi rychle upadal. Pro publikum je příznačné, že nejhloupější a nejsprostší vtipy – je v tom plno docela hrubého uličnictví – budily nesmírnou veselost – a když bylo psiny méně a objevovala se symbolika, zmizel zájem vůbec.

17. [17. dubna 1927]

Nic se nehýbe. Hilbert dnes zas zuřivě píše, aby propachtovali Národní divadlo jemu a Dramatickému svazu.⁷⁶ Laurin včera říkal, že psal Benešovi, jak [Hanuš] Jelínek pomlouvá jej a prezidenta. To vědí trochu pozdě. Tg píše celému světu pohlednice z cesty. Kazimour se vůbec neozývá. Domin zuří na Zíbrta pro ten jeho leták o stěhování knihovny.

18. [18. dubna 1927]

Včera v Klubu Thon a Herben hledali *Lecha*,⁷⁷ který proti nim zuří. Thon pravil, že Friedrich ve výboru Národního muzea postavil požadavek, aby byl při zkoušce RKZ konané lechisty. Řekl jsem mu, že je povinností výboru, aby sám svolal komisi, složenou z lidí obou stran, a sám ji také vedl. Dolenský prý už v knihovně

⁷³ Jednalo se o článek v *Pondělním listu* 11. dubna 1927, výtisk se nepodařilo dohledat.

⁷⁴ [Nepodepsáno]. Hilar stvořitel. *Večerní list* 1, 1927, č. 21, 12. 4., s. 3.

⁷⁵ J. Čapek – K. Čapek: *Adam stvořitel* (r. Karel H. Hilar), premiéra 12. dubna 1927 v Národním divadle. Viz Tille, Václav. Adam erschafft die Welt. [...]. *Prager Presse* 7, 1927, č. 103, 14. 4., s. 6.

⁷⁶ Hilbert, Jaroslav. Problémy Národního divadla. *Venkov* 22, 1927, č. 91, 17. 4., s. 1–3.

⁷⁷ Časopis *Lech*, vycházel v letech 1926–1932, jeho vydavatelem byl Jan Karlík, fašisticky zaměřená tiskovina orientovaná proti „hradní“ politice, stala se také platformou obhájců pravosti RKZ.

podává návštěvám „nestranné“ výklady o RKZ. Saudek pak seděl s Herbenem. Nemá vůbec ani ponětí, co to je RKZ a jaká bitva o něj zuřila. Pobídl jsem ho, aby se šel na to podívat, a on do půlnoci horlivě vykládal, jak lze poznat padělek. Jeho soud o *R[ukopisu] k[rálovédvorském]* by ještě byl velmi zajímavý.

Hilbert má v nedělním *Venkovu* fejeton, jímž přímo útočí na Crhu, aby intendantem divadla udělal odborníka – přitom mu hrubě lichotí – a aby divadlo propůjčil Dramatickému svazu. Je nadšen heslem šetřit, vzal by to za polovic a tvrdí, že Dramatický svaz už vypracoval plán, jak to všechno krásně zařídit.

19. úterý [19. dubna 1927]

Telefonoval jsem Zubatému, že by Saudek mohl přijít prohlédnout *R[ukopis] k[rálovédvorský]*. Zubatý nadšeně souhlasil, že s ním půjde k Zíbrtovi osobně. Telefonoval jsem pak Laurinovi, aby Saudka sehnal. V poledne telefonoval Saudek, že už tam byl, *R[ukopis] k[rálovédvorský]* viděl a 30. t. m. bude mít v Akademii o něm přednášku.⁷⁸ Viděl též list Hankův. Právil, že je to list člověka posedlého utkvělou představou padělání písma, jevící jasnou snahu po padělání.

Večerní České slovo už má výtah ze Zíbrtova pamfletu,⁷⁹ že má muzejní knihovna být odstěhována do Klementina „na půdu“, kde prý je nebezpečí ohně. Patrně Simonidesova žena drží ještě se Zíbrtem.

20. středa [20. dubna 1927]

Včera v Klubu J[ules] Prudhommeaux z Carnegie Endowment.⁸⁰ O čítankách a jejich revizi vzhledem k mezinárodnímu míru.

Laurin pravil dle Stivínova sdělení, že Nerad vzal opět svoji rezignaci na intendantství zpět, takže patrně se nestane s divadlem nic, dokud nebude změna zemského zřízení.

Thon a Löwenbach už věděli o Saudkovi. Kodíček a Bor byli rozčileni Vodákovým útokem na ně.⁸¹

Laurin mi pravil, že můj synovec Mareš, jenž lezl do redakce *Prager Presse* za Bendou, jemuž prý pomáhá (!) při národohospodářské práci, vystoupil proti němu s takovou drzostí, že byl nucen přímo ho vyhodit. Věřím doslova.

78 Robert Saudek měl přednášku 30. dubna 1927 v ČAVU, kde prezentoval grafologický rozbor rukopisu Václava Hanky.

79 [Nepodepsáno]. Knihovna Národního musea na půdě Klementina. *Večerní České slovo* 9, 1927, č. 90, 19. 4., s. 2. V článku je citováno memorandum sepsané Čenčkem Zíbrtem a jeho kolegy, kteří nesouhlasili s návrhem ministerstva školství přestěhovat Knihovnu Národního muzea do Klementina.

80 La Fondation Carnegie pour la paix internationale (angl. Carnegie Endowment for International Peace), mírová organizace založená roku 1910 americkým filantropem Andrew Carnegiem.

81 Není zřejmé, o jaký útok se mělo jednat. Jindřich Vodák na začátku dubna referoval o dvou inscenacích Vinohradského divadla (W. Shakespeare: *Hamlet*, L. Novák: *Svědomy*), kde formuloval některé výhrady, viz jv. [Vodák, Jindřich]. Konkurenční představení. *České slovo* 19, 1927, č. 83, 7. 4., s. 7; jv. [Vodák, Jindřich]. Drama manželské vražednice. *České slovo* 19, 1927, č. 87, 12. 4., s. 8.

Dnes mi telefonoval Hilbert. Napřed, že jim nerozumím, potom, že jsem v Svazu vždy významným členem – to je asi výsledek O[tokara] Fischera, jenž dělal pokusnou holubici míru – potom, že jednal v ministerstvu školství i zahraničí o zájezd do Říma na sjezd dramatických autorů.⁸² Svaz byl vyzván, aby poslal aspoň pět zástupců, Špíšek prý povoluje jen tři. Konrád to už má slíbeno a také Rutte, kterého Hilbert přímo velebil; já prý mám být hlavou toho poselství. Řekl jsem mu, aby přišel večer do Klubu, že si o tom pohovoříme.

Telefonoval Zubatý, že je se Saudkem velmi spokojen. Opakoval nález, že Hanka je písmem přímo patologický a rozený falzátor. Zdá se, že se o přednášku jeví velký zájem.

21. čtvrtek [21. dubna 1927]

Včera večer s Hilbertem v Klubu. S Konrádem smlouval tu výpravu do Říma, mně stále lichotil, že budu „vůdce“, ale Rutteho musím „polknout“; že ostatně je „elegantní“ a umí nosit smoking. Kvapil měl svůj stůl, Kodíčka, Štěpánka, Bora. Hilbert se tam plichtil a byl ochoten si přisednout. Ale Kvapil ho tak „přehlédl“, že si zas sedl zpět k svému stolu a utěšoval se vysokou politikou s Hodáčem. Kvapilovi záleželo na tom ukázat se, vypravoval skvěle o Vrchlickém a jeho poměru k Zeyerovi a k Macharovi. Zeyera prý sváděla hned zpočátku Vrchlická, ale když odmítl, dělala Putifarku a poštvála Vrchlického. Spor o prestiž byl druhotný. Vypuklo to formálně již tehdy, když Zeyer zadal *Starou historii* a Vrchlický současně *Drahomíru*, které dána přednost.

22. pátek [22. dubna 1927]

Včera večer v Klubu ministr zdravotnictví⁸³ hostil Angličany. Saudek sháněl neustále svou přednášku. Původně to měl být RKZ, potom Hankovo písmo, dnes už se to jmenuje jen experimentální grafologie. Dal Herbenovu synovi posudek Herbenova písma k jeho 70. narozeninám. Pravil, že ho učinil schválně blahovolně a že Peroutka, když ho přečetl, protestoval. Ptal se mne, jestli Herben projevoval hmotné sklony. Patrně je našel a potlačil, stejně jako prý potlačil bojovnost. Báł se, nevzbudí-li to polemiku.

26. úterý [26. dubna 1927]

Hilar mi říkal, že Nerad se ještě nevrátil, ale je rozhodnuto, že se vrátí. Kazimour se vůbec neozývá – tedy patrně jsou zas všechny ty „podniky“ pohřbeny. Hilar naléhal, abych „seřezal“ Scheinerovou. Byl jsem se včera podívat v Umělecké

82 První mezinárodní kongres konfederace svazu dramatických autorů a spisovatelů se konal ve dnech 19.–21. května 1927 v Římě. Za Československo se kongresu zúčastnili Edmond Konrád, František Langer, Miroslav Rutte, František Khol. K tomu srov. zprávu Rutte, Miroslav. Římský kongres dramatických spisovatelů a skladatelů. *Národní listy* 67, 1927, č. 145, 27. 5., s. 4.

83 Tiso, Jozef (1887–1947), politik, kněz, 1927–1929 ministr zdravotnictví, člen Hlinkovy slovenské ľudové strany.

besedě na tu *Dvanáctou noc*.⁸⁴ Hrají příšerně sprostě a hloupě, Olivii hraje Skleničková. Scheinerová je patrně neinteligentní, ale přesto tvárná, takže malíř, krejčí i režisér z ní mohou udělat hodně. Skleničková je boží dřevo – a tu vzal Hilar k Národnímu divadlu; stejně jako Holekovou, Posnerovou, Horákovou. To je nebezpečí pro Národní divadlo velmi vážné. Hilar prostě bere, co mu protekce strčí. Kdyby si byl Preiss Národní divadlo koupil, byl by Hilar nechal hrát Scheinerovou hlavní role. Ale že nekoupil, mám já jeho dceru „řezat“. Eisenmann se neozývá vůbec, já sám pozbývám chuti k práci, nemohu ani dokončit knihu o pohádkách. Tu výpravu do Říma asi odmítnu. Nemám chuti jezdit s lidmi, jako je Rutte.

29. [29. dubna 1927]

Hilbert mne zval na schůzi Dramatického svazu na sobotu večer do Urbanovy kavárny.⁸⁵ Měl jsem schůzi komise Rotary klubu o přesídlení a nemohl jsem jít do Svazu. Herben mne v Klubu úmyslně přehlíží.

6. pátek [6. května 1927]

S Dramatickým svazem: Hilbert mi psal, že někteří pánové ve Svazu se cítili dotčeni, protože se úmyslně Svazu vyhýbám.⁸⁶ Napsal jsem mu, že to tak není; páni patrně cítí zodpovědnost za to, že mi zabránili účast a že mi vystavili sprosté vysvědčení. Svazu po osobním mém dojmu nic není. Mám důvod jasný: jinou cestu, která je mi bližší. Laurin ode mne chtěl článek o divadle: nemohu jej napsat. Jsem velmi zmožen. V pondělí mne zvolili za předsedu Rotary.⁸⁷ Celé odpoledne jsem měl co dělat a v noci mi bylo velmi bídně. Včera mi francouzská legace poslala řád důstojníka Čestné legie – jsem už na to trochu starý. Akademie mne posílá do Bruselu. Ale peníze mi nedala dosud žádné.

Cesta Brusel–Londýn–Paříž⁸⁸

V sobotu 7. května do Bruselu přes Norimberk. V Bruselu 9.–12. [května] zasedání Unie Akademií.⁸⁹ U Strimpla a Žďárského. V neděli 15. května přes Ostende do Londýna. U Saudka, Masaryka. Windsor, Haymarket, Kew. V neděli 22. května přes Folkestone – Boulogne-sur-Mer do Paříže. Luchaire – Nečásek, Vachek, Winter. Ve čtvrtek (svátek) odpoledne do Prahy. Dojel v pátek 27. [května] večer

84 W. Shakespeare: *Dvanáctá noc aneb Jak chcete* (r. Vladimír Gamza), premiéra 20. dubna 1927 v Uměleckém studiu.

85 Kavárna Urban na Václavském náměstí čp. 3.

86 Dopis Jaroslava Hilberta V. Tillemu z 3. května 1927. LA PNP, fond Václav Tille, korespondence přijatá, osoby, Hilbert Jaroslav.

87 Václav Tille byl 2. května 1927 zvolen předsedou pražského Rotary klubu.

88 Srov. Tilleho deník z cesty. Etnologický ústav AV ČR (dále jen EÚ AV ČR), fond Václav Tille, deníky z cest, inv. č. ID 10.

89 Union Académique Internationale (UAI), mezinárodní organizace založená v roce 1919 se sídlem v Bruselu. Organizace sdružovala vědecké a univerzitní instituce z celého světa, zejména se soustředila na humanitní a sociální vědy, podporovala a iniciovala mezinárodní vědecké projekty s cílem mírového porozumění mezi národy.

v den, kdy byl zvolen Masaryk.⁹⁰ V Londýně byl návštěvou Doumergue, v Paříži den před mým příjezdem přiletěl Lindbergh.⁹¹

Měl jsem s sebou:

1 000 Kč a lístek i víza za 968 Kč	1 969
------------------------------------	-------

2 125 frs 25 Mk 400 belges L 10	<u>6 569</u>
---------------------------------	--------------

Kč 8 538

Přivezl zpět:

505 frs, 460 frs belges, L 4

Mk 15 Kč 500	<u>Kč 2 505</u>
--------------	-----------------

Vydal cestou	Kč 6 033
--------------	----------

z toho nakoupil za	<u>Kč 633</u>
--------------------	---------------

Vydal na cestu	5 400
----------------	-------

Dostal od Č. akademie na cestu	<u>Kč 3 000</u>
--------------------------------	-----------------

Přidal ze svého	Kč 2 400
-----------------	----------

Poznámky

Londýnský klidný rytmus je jev právě tak přírodní jako londýnská mlha. Klid strážníka na křižovatce, klid, kterým plynou červené busy, je cosi docela podivného. Všechny fraky, uniformy strážníků, vojáků i portýrů jsou v Londýně všude jen nové. Ta novost a ta čistota jsou podivuhodny. Windsor i Tower vypadají, jako by byly postaveny včera. Koní je vidět v Londýně víc než v Paříži a Angličané jsou patrně pyšní, že mají od kolenou dlouhé chlupy a vypadají tím neobyčejně robustně. Blízko Leicester Square je francouzská kolonie. Dirigování vozů na ulici je tu zázrak. Busy prý „nesmějí nikoho zajet“ – a lidé se jich také vůbec nebojí. Naše humanita nového Miříčkova trestního zákona je velmi laciná humanita, kterou si mohou dovolit jen právě národové ubožácci bez tradice a bez pocitu zodpovědnosti. V Londýně člověk chápe, že není nic snadnějšího než postavit absolutní požadavky, nemám-li pocitu zodpovědnosti, jakou má národ tak bohatý, mocný a na tradici zbudovaný.

Hrnčír umí na kruhu točit podoby docela fantastické, skvělé a oslnující – ale když má stanout, rozhodnout se a na svou zodpovědnost vybrat útvar, který má pak být ztrvalen, rozhoduje se pro nejobyčejnější šablonu. V tom prvním případě je individualista básník, v tom druhém kolektivní hrnčír. Tak také spisovatel má mnoho chutí a myšlenek, ale když počne tvořit, je buď šablona, jako Hilbert, aneb uličník bez zodpovědnosti, jako Čapek. (V londýnském Toweru, před popravním místem v květnu 1927.)

90 T. G. Masaryk byl dne 27. května 1927 na společné schůzi obou komor parlamentu zvolen prezidentem Československa, a to na své třetí funkční období.

91 Americký letec Charles Lindbergh podnikl v roce 1927 první sólový přelet Atlantického oceánu z Long Islandu do Paříže, kde úspěšně přistál 20. května.

Ve výstavě kritiky v národní knihovně pařížské není vůbec zastoupen Boileau! Jedna skříň jsou rukopisy, tisky i pamflety, týkající se Cida. Pak skříň týkající se Molièrových a Racinových sporů (*L'École des femmes*, *Phèdre*). Skříň Querelle des Bouffons, týkající se italské a francouzské hudby: *Le petit prophète de Boehmischbroda* 1753 a jiné knížky o něm. Voltairovy věci i Rousseauovy. Pak obrazy, satiry, karikatury, portréty, divadelní cedule. Skříň divadelních novin. Abbaye de Solesmes par Sablé-sur-Sarthe. Mniši benediktíni tam opravují kostel a doplňují opatství moderním způsobem. Podívat se!

May 29. neděle [29. května 1927]

Praha

Přijel jsem v pátek večer, ruka mne značně bolí. V sobotu jsem pořádal byt. Mám nové tapety a přemístili jsme nábytek v mém pokoji. Verus [Věra Vostřebalová?] vypravoval o večeru, stráveném s Tg před volbou v Lánech. Jedli kaši, Alice hovořila o pěstování kuřat a mluvili též o *Adamovi stvořiteli* – o volbě se nikdo nezmínil. V noci jeli z Lán do Hradu.

Dnes dopoledne jsem zas jen pořádal. Odpoledne také a nevyšel jsem ani z domu. Cítím se churav.

30. pondělí [30. května 1927]

V sobotu jsem telefonoval s Kazimourem. Odjížděl právě do Opavy k otevření zemědělského muzea.⁹² Navrhoval jsem mu spolupráci při kongresu lidového umění. Nevím, má-li k tomu mnoho chuti. Omlouval se, že mi neodpověděl na dopis z Bruselu. Pravil, že Crha stonal a věc že nebyla zralá. Ale nyní zraje. Patrně má nějaké zákulisí, které sahá do *Večera*, a hlavně do Stříbrného *Večerního listu*, zájem na urychlení katastrofy, a hlavně na intendantském místě. *Večer* měl divnou noticku o tom, že šéfem baletu byl jmenován Remislavský,⁹³ ač každý prý myslil, že šéfem baletu je ředitel, a *Večerní list* má dnes příšerný útok na Remislavského a na Šafařoviče o úplatnosti a smyslnosti Remislavského.⁹⁴ Odpoledne jsem měl seminář.

Přišel dr. Geerts, Vlám z Belgie, jenž tu studuje češtinu, na poradu. Večer jsme jeli s Rotary na stavební místo bratří Havlů nad Barrandovou deskou, kde hodlají s architektem Urbanem vystavět drahou vilovou čtvrť. Zařídili ten piknik skvěle reklamně, bylo tam dost jídla v stanu, domorodci poslouchali rádiem *Prodanou* z Národního divadla. Jel jsem s Anýžovými.

31. V. Thuesday [31. května 1927]

Dnes ráno telefonovala Hilarová. Je intendantní rada odpoledne o tom Remislavském, patrně se schyluje v Národním divadle ke katastrofě. Radil jsem, aby se

⁹² Zemědělské muzeum v Opavě bylo slavnostně otevřeno 29. května 1927, jednalo se o pobočku Československého zemědělského muzea v Praze.

⁹³ [Nepodepsáno]. Třetí šéf Národního divadla v Praze. *Večer* 14, 1927, č. 123, 27. 5., s. 2.

⁹⁴ [Nepodepsáno]. Balet Národního divadla nebo harem p. Remislavského? *Večerní list* 1, 1927, č. 62, 30. 5., s. 2.

Hilar do ničeho nepletl, protože zřejmě nejde o Remislavského, nýbrž o kohosi, jenž chce dostat Šafařoviče i Hilara ven a nastolit nový režim. Spojité nádoby *Večer* a *Večerní list* tomu svědčí. Zdeněk Schmoranz (Odstrčilová), Čtrnáctý (Posnerová) a patrně ještě i Cámara s Nikolskou jsou jen pomocníky kohosi, jenž považuje dobu za vhodnou k rychlému řešení.

Doporučoval jsem k provedení *Broadway*.⁹⁵

Tobolka telefonoval, že knihovnická škola je ohrožena,⁹⁶ ale myslím, že budeme moci zařídit něco lepšího při univerzitě. Rád bych zatím zřídil oddělení semináře pro srovnávací literaturu, knihovědné, a svěřil je Tobolkovi.

1. Wednesday [1. června 1927]

Včera jsme měli schůzi výboru sdružení na ochranu autorských práv v Revoluční třídě 3, kde vládne Balling. Pamatuji ho ještě z Lucerny, kde se krčil pod vládou Havlů. Kadlec přišel první – vypadá velmi bídne a je čím dál tím tvrdohlavější. Hermann[-Otavský] přišel pozdě, Löwenbach ještě později. Chtěli udělat ze mne druhého místopředsedu, ale poděkoval jsem se za čest sedět za Jelínkem, věčným důvodem: aby v prezidiu byli výtvarníci. A tak tam bude Novotný. Khol vykládal o Římě – vypadá teď ta naše literatura! – a hned věděl, odkud ten rámus v Národním divadle. Šafařovič prý miluje sólovou tanečnici Štěpánkovou, Remislavský, čili Apfelbaum, ji za to fedroval, ale když se ostatní na něho pro jeho pletky vrhli, vyhrožoval Šafařovičovi a ten se skrčil. Máme to krásné národní divadlo – a přitom plno kramářovského vlastenectví.

Včera volili rektora – Polívka se vzdal, tak se konečně k tomu dostal Niederle, Niederle už byl vloni v koncích se svými věčnými dovolenými pro „žaludek“ nebo „oči“ a chodil, že chce do penze – už vyjednával, koho za sebe navrhne. Zatím to u něho byla, jako vždycky, jen smluvená komedie. Groh povstal a pohnutým hlasem navrhl, aby sbor sám zadal Niederlovi za dovolenou na příští rok. To se pojišťoval, kdyby byl Polívka volbu přijal. Zatím zas Jakubec běhal o podpisy, aby Niederlovi ministerstvo udělilo čestný dar 20 000 k jeho 60. narozeninám. Obratnějšího vyžirače jsem neviděl. Přitom si pro svůj ústav, kde nic nedělá, ve jménu Slovanstva vymánil největší a nejhezčí místnosti i subvence a je krom té své slovanské duše lenoch příkladný. Je to typ českého kramářovství, že si dokonalejšího nelze přát.

2. června čtvrtek [2. června 1927]

Včera jsem potkal Kazimoura. Točí se, tedy patrně z toho všeho s Crhou sešlo. Ale bude myslím líp. Po tom, jak dnes se o divadle píše a jací lidé se o ně rvou,

⁹⁵ Míněna divadelní hra P. Dunninga a G. Abbotta *Broadway* (1926), kterou Tille zhlédl v květnu 1927 v londýnském divadle Adelphi. K tomu viz Tille, Václav. *Broadway*. *Venkov* 22, 1927, č. 205, 30. 8., s. 1–2. (Přetištěno in: Tille, Václav. *Kouzelná moc divadla*. Praha: Divadelní ústav, 2007, s. 254–256.)

⁹⁶ Státní knihovnická škola byla zřízena v roce 1920, jejím ředitelem byl až do roku 1939 Zdeněk V. Tobolka. V roce 1927 byla výuka ve škole přerušena z důvodu reorganizace. V červnu 1927 byly knihovnické kurzy přičleněny k Filozofické fakultě UK, Václav Tille zde zastával pozici předsedy zkušební komise.

je člověku jen k necti, když o ně zavadí, jako o muzeum. Kazimour především v intendantní radě nebyl, říkal, že tam zvolili vyšetřovací komisi, Šafařovičovi nepříznivou, a že Kubista nár. soc. má záslusk na intendantství. Říkal jsem mu ještě, aby zemědělská akademie⁹⁷ se hlásila o účast v komisi pro duševní spolupráci. On opět byl zásadně proti sjezdu lidového umění.⁹⁸ Říkal, že také brněnská výstava kultury⁹⁹ vymámila spoustu peněz, ač neví, co si vlastně počít.

Byla u mne žena Krecarova, rozená Laubová, naříkat, že jí muž běhá za Polívkovou, abych Polívkovou dostal do Anglie. Přitom říkala, jak Polívková říkala o mně, za to, že jsem se přimluvil u Drtiny za její doktorát, že jsem ji chránil proti Zíbrtovi a že jsem jí vymohl místo v americké škole, že prý jsem o ní ukládal, ale že se mi ubránila. Nyní dostala Krecara, jenž úplně je tokající tetřev. Ta zpráva, že byla Polívková v Paříži okradena, je prý lež; to prý už v Praze totéž opakovala s úspěchem. Krecar jí na tu zprávu poslal do Paříže 5 000. Krecarová zdá se ovšem sama divné kvítko. Její dobrá známá vykládala, že Krecar jako profesor v Plzni ji patnáctiletou svedl. A dívka byla asi sama hodně bystrá: Krecar ji fotografoval nahou a ukazoval to foto. Laub ho pak donutil vzít si ji ani ne sedmnáctiletou. Dal jí 50 000 (před čtrnácti léty) a Krecar koupil za to výhodně na své jméno dům. Krecarová vykládá o láskyplném soužití – je patrně požitkářka, má prsty celé zahnědlé od cigaret. A tato sebranka tvoří nové směry v české kultuře. Krecar organizoval na valnou hromadu v [Národním] muzeu 23. [května] opozici, aby zvoleni byli jeho kamarádi, mezi nimi i Karásek – ten ovšem nemůže v takovém svinstvu scházet a vyhozen měl být i Jakubec, což by mu bylo jen patřilo. Prohráli, a v novinách se teď rozšlapávalo, že Krecar to všechno spískal jen proto, aby zlikvidoval svou soukromou aféru. Zíbrt si totiž vynutil přeložení Polívkové z „trestu“ do Národního muzea, a Krecar hájí „nevinnost“. To muzeum smrdí opravdu od Hankových časů.

Podhajskému a Tusarovi jsem nabídl, aby Rotary tiskl knihovnu uměleckých inzertů: důkaz, že inzert nesmí být lživý, prodejný, neumělecký. Dvanáct svazeků po dvou arších vymyslet předem, abychom mohli natisknout barevné obrázky v podobě pohlednic. První bych chtěl od Heidlera Český cukr, druhou Česká knihovna. V té můj úvod, zřízení knihovny strahovské, zřízení Klementina

97 Československá akademie zemědělská, vědecká instituce založená roku 1924 v rámci republikánské strany, v řadě odborů sdružovala odborníky zabývající se otázkami zemědělství, národohospodářství, sociologie i kultury na venkově.

98 Mezinárodní sjezd pro lidové umění se konal v Praze mezi 7. a 14. říjnem 1928, pořádala jej Mezinárodní komise pro duševní spolupráci při Svazu národů (Commission internationale de Coopération intellectuelle). Předsedou přípravného sjezdového výboru byl Zdeněk Wirth, úřadujícím místopředsedou Hanuš Jelínek, členem přípravného výboru byl také ministr školství Milan Hodža. Sjezdu se účastnili delegáti ze tří desítek zemí, zaznělo na 300 referátů. Kongres měl zásadní přínos pro definování základních mezinárodních principů ochrany lidového umění.

99 Výstava soudobé kultury v Brně se konala od května do října 1928, výstava prezentovala široké spektrum odvětví uměleckého průmyslu a kultury v desetileté existenci samostatného Československa.

(Wirth), zřízení knihovny Preissovy a pak inzerť Podhajskeho na moderní regály. Další svazečky český avion, české pošty a telegrafy, české rádio, lázně, Škodovka. Mluvil jsem také s Wirthem, na ty knihovny by peníze dali. Říkal jsem mu, co jsem smluvil v Londýně s J[anem] Masarykem o miniaturách a co jsem psal Reecovi. Napíší s Matějkem také do Londýna a snad přece Hájka přemůžeme.

4. června Saturday [4. června 1927]

Včera jsem nepsal. Ráno jsem měl co dělat doma, odpoledne v semináři. Jastrebova chtěla posudek o své práci a s Kvapilem musím uchystat objednávku knih za 10 000 Kč pro seminář. Až zaplatím vazby, nebude toho mnoho. Večer hráli v Stavovském Zavřelovu *Nesmrtelnou milenku*.¹⁰⁰ Byla to oficiální psina – a nejzajímavější je, že páni jako Hilbert a Vodák sedí v literární radě divadla, ale ovšem neberou na sebe nijakou zodpovědnost. Fischerová¹⁰¹ mi říkala, že Kodíček nafackoval v průchodu Koruny Klepetářovi, který prý o něm a Scheinpflugové v *Gentlemanu* cosi napsal.¹⁰² Ten „Svaz“ se vybarvuje. Předseda Hilbert je dávno pověstný raubíř, redaktor Kodíček fackuje, jednatel Zavřel prohlašuje předem líbeznosti o kritice a rozvádí se se ženou,¹⁰³ bohatou venkovankou, kterou prý si vzal těhotnou, aby to svým jménem zakryl. Teď, když nedostal slíbené věno, se rozvádí a žaluje prý na alimony 5 000 Kč měsíčně. Z úřadu prý vystoupil.

Dnes jsem ráno psal referáty – byla to zlá práce – a odpoledne jsem pracoval trochu s knihami; opravuji též překlad *Poselství Garciovi*¹⁰⁴ pro třetí vydání Rotary. Je to ukrutné. Podhajský mne zas zval k sobě u Řičan. Krecarová opět telefonovala: jestli Polívková zadala do Anglie. Řekl jsem, že o ničem nevím. Žádala tedy, abych prý jí sám nabídl, že se zasadím o stipendium pro ni. Jsou to podivuhodní lidé, kteří se domnívají, že ostatní mají pro ně pracovat jen proto, že je třeba ušlechtilosti mezi lidmi.

100 F. Zavřel: *Nesmrtelná milenka* (r. V. Novák), premiéra 3. června 1927 ve Stavovském divadle. Viz Tille, Václav. Die unsterbliche Geliebte. Tschechische Uraufführung. *Prager Presse* 7, 1927, č. 154, 5. 6., s. 8.

101 Patrně Irma Jarmila Fischerová.

102 Spectator [Klepetář, Jan]. Neuvěřitelná historie, která se přihodila a očitými svědky byla potvrzena léta Páně 1957. *Gentleman* 4, 1927, č. 2, duben, s. 36–37; č. 3, květen, s. 60–61. V satirickém článku o divadelním prostředí vystupovaly pod přezdívkami mj. postavy divadelního referenta Josefa Škopíčka a mladé herečky Olgy Pluhařové: „Bylo to děvčátko něžné, fialinka zapomenutá v koutku, skromné a nevťiravé, a kdyby je byl Škopíček nepronásledoval svou přímo brutální láskou, možná, že by se byla uchovala jako poslední panna na světě. Co však měla dělati ubohá herečka proti všemocnému kritikovi?“ (s. 60). Ve čtvrtém, červnovém čísle *Gentlemanu* bylo otištěno redakční oznámení o ukončení vydávání Neuvěřitelné historie, protože „autor pod rouškou satiry urazil hrubě několik divadelních osobností způsobem, jehož litujeme“ (s. 91).

103 Marie Čejková, první manželka Františka Zavřela, s ním byl krátce ženat mezi lety 1925–1926, měl s ní syna Františka.

104 Hubbard, Elbert. *Poselství Garciovi*. 3. vyd., z angl. přeložil Josef V. Hyka. Praha: Rotary klub, 1927.

Sunday 5/6 [5. června 1927]

Dnes jsem seděl celý den doma a psal výtahy z pohádek paní d'Aulnoy. Jsou v nich rozkošné naivnosti, ale mechanika se opakuje, ironická poučení svádějí i k nechutnostem. Bylo by hezké je upravit. Spím špatně a ruka mne bolí, zuby moří. Stárneme.

Monday 6/6 [6. června 1927]

Včera celý den pršelo, dnes je pěkně – svátek.¹⁰⁵

Chceme jet s ženou k Podhajskému do Radošovic u cihelny. Pořádal jsem trochu knihy – je to těžká práce a věčná. Zajímal mne zas Einstein – svádí to od běžné práce.

Thursday 7/6 [7. června 1927]

V poledne jsme včera jeli vlakem, který se vlekl půldruhé hodiny do Říčan. Radošovice vedle u silnice jsou už zaplaveny domky, je to celá kolonie. Podhajský a Sequens si tam vzadu u lesa koupili každý kus půdy. Podhajský platil před devíti léty za sáh 8 Kč. Sequens později osmnáct, dnes stojí tam sáh padesát, u silnice ještě víc. Podhajský si tam letos postavil domek o dvou pokojích za 35 000 a oba se tam moří tělesnou prací. Mají zajímavou americkou skládací postel. Podhajský chtěl radu o inzertech. Přišel pak Schieszl s ženou. V pseudotyrolském šatu – žena je bývalá Gebauerová – ani jsem to nevěděl – a objevilo se, že mají syna maturanta. Nakonec přišel ještě šedovousý Bartošek. Jeli jsme večer v dešti, v nacpaném vlaku, u Hostivaře hořela keramická továrna Praga. Večer jsem se šel podívat do Klubu – poprvé po návratu. Vládnou tam stále ještě židi z *Lidovek*, *Tribuny* a *Presse*, ale nemají koho týrat, a tak je tam nudno – zapomněl jsem na židy z *Pestrého týdne* a z *Přítomnosti*.

Wednesday 8/6 [8. června 1927]

Včera jsem pracoval jen na pohádkách d'Aulnoy. Čapek psal, že mne Manning chce pozvat do Ameriky, Eisenmann že děkuje a zve mne do Paříže, Lípová že děkuje za *Němcovou*, Rotary z Chicaga že mne vítá jako prezidenta a že Neuber-tovi přijedou – tak se někdy sejdou dobří lidé – ale nebývá to často. Alice mne prý chce na poradu o dětské encyklopedii.

9/6 Thursday [9. června 1927]

Včera jsem pokračoval v pohádkách paní d'Aulnoy. Zabírá to mnoho času. Ne-tušilová naříkala na peníze a život vůbec – po telefonu. Odpoledne přišel Friedrich – smluvili jsme návrh pro sbor stran kurzů knihovnických. Fedruje stále jen Vojtíška. Měl jsem pak seminář. Tento týden je sice rektorský den, ale posluchači přišli. Rádl vykládal o svém pobytu v Paříži. Večer jsem byl v Klubu. Je tam plno divných tváří flákačskomladorázu.

¹⁰⁵ Tj. svátek Soslání Ducha svatého připadající na 5. června 1927.

10/6 Friday [10. června 1927]

D'Aulnoy – vleče se mi nyní každá práce. Se seminárními účty stále nejsem hotov. Dal jsem zarámovat Dívku od Holárka. Chodím velmi málo a noha i ruka bolí. Večer měli hrát *Dona Quijota*¹⁰⁶ na Vinohradech – to znamená asi smíření Kvapila s Dykem na jednu frontu proti Národnímu divadlu. Ale nehráli – prý Smolík stůně. Spíš se zdá, že se lekli včerejší Dykovy schůze na Žofině.¹⁰⁷ V Národním měla být *Turandot* Pucciniho a také nebyla – prý „několik“ členů onemocnělo – a v novinách dnes není ani slova – tak jsme už na takové kousky zvyklí. Byl jsem tedy u Buriana. Hrál *Bílého koníčka*,¹⁰⁸ s kterým kdysi Aréna plnila domy. Z kusu nezbylo téměř nic, a to, co dělá Burian, není už vůbec ani hra – ale divadlo přes nepohodlná nová sedadla plné – ač je krásně a ač stojí lístek tolik jako v Národním.

11/6 Saturday [11. června 1927]

Hilar chtěl, ať s ním jedu do Černošic – ale nejel jsem. Večer jsem myslel, že budu psát o Dalcroze v rádiu¹⁰⁹ – ale jsou to spíš sokolská prostná – ohavnost. Objednávám knihy u Lerche¹¹⁰ a byl jsem v knihovně. Dnes dopoledne se minulo v práci, s Garciou.¹¹¹ Odpoledne jsem byl konečně s Hilarem – v Stromovce. Je to s ním stále horší – má jen dvě metody: jedna je „čehý – hot“ – když řekne někdo „pojďme tam“, jde opačně. Když chcete projednat záležitost, chce rozhodnutí – když má strach, tvrdí, že se bojíte. Druhá je jakási překotná iniciativa. Udělat vždy všechno hned, ať je to, jaké to je. Hlavně něco udělat a potom o tom debatovat – z toho také tolik těch bezhlavostí v divadle. Na druhé straně se prostě smíruje se vším, co je uděláno – a bez kritiky. Tahal ze mne rozumy o divadle. Tvrdil, že on pohnul Kazimoura, aby prý se mnou mluvil, že Kazimour první zamíchal divadlem, že on jako důvěrník Crhův chtěl dostat Šafařoviče ven. Hilar by byl rád ze mne vytáhl, jestli Kazimour se mnou mluvil – ale dal jsem Kazimourovi slovo, že o rozmluvě s ním a s Crhou nebudu mluvit, tak jsem se vyhnul. Hilar tvrdil, že to bylo všechno smluveno, takže kdyby byl Nerad se děkoval a Šafařovič šel, že by bylo grémium pouze mne zavolalo a se mnou projednalo případné podmínky. Hilar ovšem nemá ke mně žádného jiného vztahu než ten, že mne pokládá pro sebe za jistého a jinak

106 V. Dyk: *Zmoudření Dona Quijota* (r. J. Bor), premiéra 15. června 1927 ve Vinohradském divadle. Viz V. T. [Tille, Václav]. Dyks Don Quijote. *Prager Presse* 7, 1927, č. 166, 18. 6., s. 6.

107 Veřejná schůze na Slovanském ostrově (Žofině) se konala 9. června 1927, referovali na ní zástupci národních demokratů, senátor Viktor Dyk, Jan Ebert za zemský výbor a generální tajemník strany František Hlaváček. Viktor Dyk se v řeči věnoval údajně porážce Kramářovy strany v prezidentských volbách v roce 1927 (Kramářovo Národní sjednocení hlasovalo bílými lístky, tedy proti Masarykovi). Parafráze z Dykovy řeči viz článek Včerejší schůze národně demokratická na Slovanském ostrově. *Národní listy* 67, 1927, č. 158, 10. 6., s. 2.

108 O. Blumenthal – G. Kadelburg: *U Bílého koníčka* (r. Vlasta Burian), premiéra v květnu 1927 v Divadle Vlasty Buriana.

109 Večer pražské taneční školy Dalcroze se konal 10. června 1927 v budově rozhlasu na Vinohradech.

110 Univerzitní knihkupectví Roberta Lerche (dříve J. G. Calve) na Malém náměstí čp. 12 v Praze.

111 Patrně míněna práce na překladu Hubbardova *Poselství Garciovi* (1927).

už nevidí žádného východiska. Řekl mi však, že chtěl tyto dny s Kazimourem mluvit, aby se ho zeptal, jestli prý celá ta věc se Šafařovičem není jím inscenována v intencích dříve smluvených; zatím se však prý dověděl, že Kazimour nikomu nic neřekl a ujel do Tišnova léčit se po krční operaci, na čtyři neděle, takže patrně se prostě vyhnul tomu, aby jednak byl v té vyšetřovací komisi, jednak aby se s tou věcí vůbec dál zabýval. Mně se zdálo již ve středu 1. června, že Kazimour z toho utíká, když nechtěl do komise a když o Crhovi jaksi na rozpacích tvrdil, že stonal. Hilar tvrdí, že z toho prostě utekl – ale nevěděl proč a o tom jsme se dohadovali. Prozatím patrně i Crha, který přec měl naspěch, se rozhodl nechat to přes prázdniny usnout a nevyužít příležitosti, jak dostat Šafařoviče ven. Když jsem vzpomněl, jak mi Crha sám říkal, že obcházal s nabídkou, kdo by to vzal, a přitom jmenoval Preisse, že ho odmítl, napadlo mi, že přece jen asi ta tajemná osoba, která je v pozadí všech těch sprostot *Večerního listu* a *Večera* – spojitých nádob – je Kvapil. Jednak vím, že Kvapil šikuje nespokojence národní demokracie, Weignera atd. *Národní listy* hodily svého času Kvapila přes palubu. Potom nyní nápadně nastává takové podivné blížení různých elementů. Pak to, že už dali na ceduli Dykova *Quijota*, kterého mu kdysi zavrhl Kvapil na Národním; to už je silné. Mimo to, Kvapil si koupil okatě Kodíčka, který držel s Hilbertem, a s Hilbertem jasně nemluví – prý od režie *Hamleta*. A dál: všude, kde se objevují v divadle osobní útoky na tělo [od] temných nepodepsaných žvlů a v podezřelých plátcích, tam bývá za tím pravidelně Kvapil. Z toho všeho kombinuji, jestli Kvapil neshání něco, např. soukromé družstvo, třeba i ve spojení s Vinohrady, které by v pravé chvíli Národní vzalo. Nejedlého a Ostrčila s Hutterem mají všichni lidé již po krk, Hilara už nedrží z vlivných pomalu nikdo. Hilar sedá vyloženě na dvou židlích a kryje se Svazem, jenž po Zavřelově aféře zas dostal ránu. Zavřel soptí a nadává, Hilar tvrdí, že si Fischer, Vodák a Hilbert hraní Zavřela v literární radě vynutili a pak ho ztrhali. Hilar sám činí dojem čistě moral insanity¹¹² a jakoby bezděčný. Mne stále sváděl, abych Scheinerovou trhal, a to bez příčiny, a jeho paní mi dnes řekla, že si s ní píše, že ji Hilar poslal na studie do Londýna, že je sice hysterická, ale že by to šlo, kdyby bylo potřeba získat Preisse na družstvo. Dal jsem tohle Hilarovi po lopatě, aby raději se držel Preisse on, než aby ho nechal Kvapilovi. Doufám, že tím konečně zavřu Hilarovi hubu, aby stále neroztrušoval, že jsem já jeho kandidát na ředitelství. Celkem vzato, není v té umělecké stáji opravdu o co stát. A prát se s českými lidmi o vznešenost umění je ohavnost spuštění.

Sunday 12/6 [12. června 1927]

Včera večer jsem přišel do divadla pozdě.¹¹³ Fischer už se se ženou těšili svému triumfu a seděli v ředitelské lóži, kde Hilar vládne. Celý večer mluvili spolu při

112 Moral insanity = někdejší označení pro typ duševní nemoci spočívající v chorobné zvrácenosti přirozených citů.

113 V Národním divadle se 11. června 1927 hrála komedie G. B. Shawa *Svatá Johanka*, představení bylo zahájeno slavnostním proslovem Otokara Fischera o významu Shawova díla.

hře nahlas. Herci hráli úžasně ledabyle, bez všeho zájmu. Hilar dal Fischerovi přeložit znovu Goethova *Fausta* v úpravě nějakého žida z Vídně,¹¹⁴ jenž stáhl oba díly v jedno. Když jsem Hilarovi řekl, že nechápu, proč nedá si takovou úpravu udělat od někoho doma, neb proč ji neudělá sám, odpověděl mi, že tahle prý se už osvědčila – taková je důvěra u nás ve vlastní lidi. Machiavelli, Büchner, ten Rus, i Pták¹¹⁵ a bůhvíco všechno – i ten Španěl, všechno v německé úpravě. Co s tím *Faustem* Hilar chce, to vědí bozi. Hilarová pak už tahala Hilara, aby jel na noc do Černošic, a přitom byla znepokojena, co se asi kuje. Dnes, když si to promyslím, myslím, že nic. O divadlo dosud nikdo nestojí.

Telefonovala Netušilka [Zdeňka Netušilová]. Říkala, že Beneš sedí pevně, Hodža je odstaven, Švehla prý má z jakýchsi důvodů zájem na tom, aby se Benešem nehýbalo. Klerikálové prý měli takové zbožné přání, ale byla prý to jiná kombinace, a tu Švehla zarazil. Zdá se, že jsou u nás věci jednodušší, než se zdá. Jsem zvědav, jak bude účinkovat Tg poselství – je značně akademické. Z foto jsem poznal, že se žurnalisty v Paříži, kteří ne a ne se vrátit, je také Kodíček. Kdysi řekl Laurin, že Tg při jedné příležitosti řekl, že Kodíček jediný v jakémsi posudku jeho knihy mu porozuměl. Kodíček nyní chodí jako budoucí ministr a posiluje fašisty v přesvědčení, že se musí něco stát.

Dnes jsem psal celý den doma a jsem hodně otrávený. Počal jsem zas rýpat do svých pohádek – nebere to žádného konce. Vyřídil jsem si také hromádku korespondence. Všechno mi od té šedesátky se zdá jaksi těžké – nevím, co to je – patrně stárí. Byly u nás včera Mula [Helfertová]¹¹⁶ a Pelnářová a nanesly hromadu všelijakých historek, jako obyčejně. Nejvyšší čas už zmizet z Prahy.

Tuesday 14. 6. [14. června 1927]

Včera dopoledne zas pohádky. Odpoledne byl seminář, konečně poslední. S účty tam nebudu věčně hotov. Dopoledne jsem měl také dvě rigoróza – jsou ty naše zkoušky už opravdu pro smích – a to se ještě vážně hádají, jestli ho mají pustit většinou hlasů výborně neb dostatečně, jako by to nakonec nebylo vůbec jedno. Dělal dnes také zkoušku ten Veselý, co stále uhýbal Šaldovi, chtěl Hýska, a kterého protežoval Jakubec, dal mu teď s Vlčkem, když já ho odmítl zkoušet, výbornou. Je to katolický ramenář, naprosto neschopný jakékoliv vědecké práce – Jakubec s Hýskem se den ze dne vybarvují hůř. Večer byl Rotary klub. Mluvili Gebauer, jenž byl jako legionář na Sibiři a nyní sedm let v Číně, a inženýr Engl, jenž sedí

114 Jednalo se o úpravu Goethova *Fausta* z pera německého herce a dramaturga Paula Mederowa, kterou pro Národní divadlo přeložil Otokar Fischer. Karel Hugo Hilar podle tohoto textu připravil inscenaci v Národním divadle, která zde měla premiéru 4. dubna 1928.

115 Patrně míněna inscenace Maeterlinckova *Modrého ptáka* (r. J. Kvapil), premiéra 4. května 1912 v Národním divadle. Hudbu k inscenaci zkomponoval německý skladatel Engelbert Humperdinck.

116 Milada (Mula) Helfertová byla Tilleho vzdálená příbuzná – mladším bratrem její matky Marie Helfertové, roz. Marešové, byl Leopold Mareš, manžel Tilleho sestry Marie (švagr Václava Tilleho).

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy ***Deníky Václava Tilleho I.***
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.